

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิชาชีพ มีความสำคัญในการด้านเตรียมบุคคลให้มีความสามารถประกอบอาชีพตามความถนัด ความสนใจของบุคคลและมีผลผูกพันไปถึงด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ (2521) ⁸ คงไม่มีประเทศใดสามารถให้การศึกษาระดับปริญญาแก่ประชาชนได้ทุกคน ยิ่งประเทศยากจนด้วยแล้ว การให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาแก่ประชาชนได้เพียงร้อยละ 1 ก็นับว่าเป็นการยากยิ่ง ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องให้การศึกษานันทมาทางด้านวิชาชีพ อันเป็นการศึกษาพื้นฐานที่จำเป็นสูงสุดสำหรับชีวิต และเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญยิ่งของประเทศด้วยเหตุนี้ ⁹ นโยบายการศึกษาในปัจจุบันจึงมุ่งเน้นในเรื่องการศึกษาวินิจฉัยในทุกระดับ สุดใจ เหล่าสุนทร เสนอแนวคิดว่า หากนักเรียนในระดับนี้ได้รับการฝึกหัดวิชาอาชีพในสาขาที่ประเทศชาติต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ จะเป็นการสร้างให้นักเรียนที่เรียนจบออกไปกลายเป็นกำลังแรงงานที่มีฝีมือ และสมรรถภาพอย่างเพียงพอ การฝึกหัดหรือการสร้างกำลังเช่นว่านี้ จะกระทำได้ดี และอย่างได้ผลในขณะที่บุคคลเหล่านั้นกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน เพราะเท่ากับเป็นการสร้างกำลังแรงงานให้เป็นช่างฝีมือในด้านต่างๆ ในระดับกลาง ซึ่งประเทศยังขาดอยู่มากยิ่งกว่ากำลังคนในระดับใดๆ ทั้งสิ้น การฝึกอบรมให้คนสามารถใช้ความรู้และทักษะออกไปประกอบอาชีพได้อย่างแท้จริง มีความสำคัญยิ่งทำได้โดยการปลูกฝังทัศนคติที่ดีทางด้านวิชาอาชีพ ให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัดเพื่อที่จะเลือกอาชีพให้เหมาะสมกับบุคลิกภาพของตนเองมากที่สุด ทั้งนี้เพราะในชีวิตของคนเรานั้น แต่ละวันใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการประกอบอาชีพที่ได้เลือกสรรแล้ว ถ้าเลือกอาชีพได้เหมาะสมและประสบความสำเร็จด้วยดี จะเป็นผลให้มีความสุขในชีวิต

ความเป็นมาของการจัดการศึกษาประเภทอาชีวศึกษาของรัฐ

การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาประเภทอาชีวศึกษา มีนโยบายและวัตถุประสงค์หลักในการผลิตกำลังคนทั้งแรงงานกึ่งฝีมือ แรงงานฝีมือและช่างเทคนิคให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป สำหรับช่วงปี พ.ศ. 2525 - 2529 เกิดภาวะชบเซาทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดภาวะว่างงาน จึงถึงช่วงปี พ.ศ.2531 เป็นต้นมา โครงสร้างทางเศรษฐกิจมีอัตราการเจริญเติบโตสูงขึ้นและมีแนวโน้มที่เน้นการผลิตเชิงอุตสาหกรรม

การบริการ และการเกษตรที่ทันสมัยขึ้น จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ปวช. (2530) เพื่อให้การศึกษาที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ โดยฝึกปฏิบัติได้จนเกิดทักษะและให้การอาชีวศึกษาครบวงจร สามารถสร้างทักษะ คุณธรรม สติปัญญา จากแหล่งวิทยาการ โดยการบริหารหลักสูตรการเรียน การสอน โดยเฉพาะหลักสูตร ปวช. 2530 เป็นกระบวนการอาชีวศึกษาครบวงจร ซึ่งโดยภาพรวมแล้วถือเป็นหลักสูตรที่เหมาะสม สำหรับการสร้างคนเข้าสู่ตลาดแรงงาน

การฝึกงาน

การออกนิเทศติดตามผลการฝึกงาน สำหรับตัวนักเรียนที่ออกฝึกงานทางสถานประกอบการ ต้องการให้ปรับปรุงเรื่องความรู้ การปรับตัว ระเบียบวินัยและการแก้ปัญหา

การออกกลางคัน ซึ่งพบว่ามี การออกกลางคันอยู่ทุกประเภทวิชา ในอัตราส่วนโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 2-10 ของจำนวนนักศึกษาทั้งหมดในแต่ละปี และพบว่านักศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 2 ระดับ ปวช. จะมีการออกกลางคันที่สูงมากกว่าชั้นอื่นๆ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 95 ของจำนวนออกกลางคันทั้งหมดในแต่ละปี (กรมอาชีวศึกษา, 2534)¹⁰

เนื่องจากนโยบายการพัฒนาอาชีวศึกษาเน้นการพัฒนาอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมเป็นหลักทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ผลการดำเนินงานของกรมอาชีวศึกษาในช่วง 3 ปีแรกของแผนฯ 6 (พ.ศ.2530-2532) พบว่าจำนวนนักเรียน นักศึกษา ลดต่ำจากเป้าหมาย ยกเว้นสาขาพาณิชยกรรม ระดับ ปวส. ปวช. และ ปวท. ลดต่ำกว่าแผนคิดเป็นร้อยละ 9.00 , 18.15 และ 52.26 ตามลำดับ จากผลการประเมินดังกล่าวระบุไว้ว่าการที่นักเรียน นักศึกษา ลดต่ำ เนื่องจากลดอัตราการรับนักเรียนเข้าใหม่ในสภาพเกินความต้องการอีกส่วนหนึ่งมาจากการออกกลางคัน เนื่องมาจากสาเหตุการตกออก การออกไปประกอบอาชีพ ปัญหาส่วนตัว ด้านการเงิน¹⁰

นักเรียนที่เลือกเรียนวิชาชีพ

การเรียนวิชาชีพนั้นไม่ใช่ใครๆ จะเรียนวิชาชีพเดียวกันได้ เพราะคนที่จะสามารถประกอบอาชีพแขนงใดได้นั้น จะต้องมีความสามารถเฉพาะตน มีลักษณะที่เป็นความต้องการความจำเป็นของสังคม ผู้เรียนนำไปใช้ประโยชน์ได้และสามารถยืดหยุ่นนำไปใช้งานลักษณะใกล้เคียงได้

นักเรียนที่อยู่ระหว่างวัยรุ่นตอนต้นเป็นช่วงที่ต้องตัดสินใจเลือกสายการเรียนเพื่อประกอบอาชีพ การเลือกเรียนวิชาอาชีพต่างๆ ควรเป็นไปตามความสนใจของนักเรียนเอง มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ เพราะจะทำให้งานนั้นมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ ประกอบอาชีพอย่างมีความสุข ดังที่ ศรีเรือน แก้วกังวาล¹¹ ได้กล่าวถึงทัศนคติเกี่ยวกับการเลือกเรียนวิชาอาชีพที่นักเรียนพึงมีคือ

1. ต้องเข้าใจว่า อาชีพมีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต อาชีพคือค่าของการที่จะมีชีวิตอยู่
2. ต้องตั้งเป้าหมายของการเรียนว่า จุดหมายปลายทางของการเรียนคือการมีอาชีพ นักเรียนต้องตัดสินใจเลือกเรียนอย่างใดอย่างหนึ่ง และเรียนให้รู้อย่างถ่องแท้เพื่อจะได้นำไปประกอบอาชีพอย่างแท้จริง
3. การเลือกอาชีพต้องไม่เลือกตามบุคคลอื่น

นอกจากนี้ นักเรียนที่เลือกเรียนวิชาชีพมักจะมีปัญหาในการเลือกดังต่อไปนี้

1. ไม่รู้จักตนเองดี ไม่ทราบว่าตนเองมีความสนใจ มีความถนัดหรือชอบอะไร
2. บุคคลอื่นมีบทบาทในการเลือกสาขาวิชาชีพให้กับนักเรียน นักเรียนไม่มีโอกาสเลือกเอง เพราะต้องเลือกตามความประสงค์ของบิดามารดา ของกลุ่มเพื่อน ของครูอาจารย์แนะแนว ของขีดจำกัดของโอกาสในการศึกษาภายในโรงเรียนแต่ละแห่ง ของขีดจำกัดของผู้ปกครอง
3. ความก้าวหน้าของวิชาชีพในโลกจริงๆ ต่างกับเรียนรู้ในสถาบันการเรียน ก่อให้เกิดความสับสนระหว่างความรู้วิชาชีพที่เรียนในโรงเรียน กับการประกอบอาชีพจริงในสังคม
4. ค่านิยมของสังคมต่อการเรียนวิชาชีพระดับอุดมศึกษาสูง ทำให้นักเรียนในระดับมัธยมศึกษามีความต้องการที่จะเรียนในสายสามัญ

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกเรียนวิชาอาชีพ

สมบุญ มั่นระวัง¹² ได้ศึกษาถึงแนวโน้มของการเลือกเรียนต่อสายสามัญและสายอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่สาม จังหวัดสุโขทัย ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนชายหญิงต้องการเรียนต่อถึงร้อยละ 98.95 จำนวนนักเรียนที่เลือกเรียนต่อในระดับอุดมศึกษามีมากกว่าเลือกเรียนต่ำกว่าอุดมศึกษา ผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อการเรียนต่อของนักเรียนมากกว่าครู นักเรียนที่มีผลการศึกษาดีจะเลือกเรียนสายสามัญมากกว่านักเรียนที่มีผลการศึกษาดำ และนักเรียนที่มีผลการ

ศึกษาต่ำจะเลือกเรียนสายอาชีพมากกว่านักเรียนที่มีผลการศึกษาค่าสูง สำหรับผู้ปกครองมุ่งหวังจะให้ นักเรียนเรียนต่อถึงร้อยละ 94.95 และมุ่งหวังให้นักเรียนเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา

จำเนียร น้อยท่าช้าง¹³ สัมภาษณ์ผู้ปกครองเกี่ยวกับการเรียนวิชาชีพของเด็กในเขต การศึกษา 5 จำนวน 937 คน พบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้เด็กเรียนวิชาชีพเหมือน อาชีพของตน พอใจที่ให้นักเรียนเลือกเรียนวิชาสามัญและไปรับราชการในอนาคต แทนที่จะไป เรียนวิชาชีพที่ตรงกับการทำงานจริงของผู้ปกครอง ในปัจจุบันผู้ปกครองถึงร้อยละ 64 ต้องการให้ นักเรียนออกไปรับราชการ ต้องการให้เรียนช่างยนต์หรือช่างก่อสร้างร้อยละ 14 ต้องการให้เรียน ธุรกิจหรือการค้าขาย ร้อยละ 12 จากผลการวิจัยมีผู้ปกครองถึงร้อยละ 76 ต้องการให้นักเรียน เลือกเรียนวิชาสามัญให้มาก มีผู้ปกครองเพียงร้อยละ 24 เท่านั้นที่ต้องการให้นักเรียนเรียนวิชาชีพ

คอลลาโซ (Collazo)¹⁴ ศึกษาการวางแผนทางอาชีพของเยาวชน ชาวเปอร์โตริกัน พบ ว่า นักเรียนที่อยู่ในแหล่งอุตสาหกรรมในเมือง ซึ่งบิดามารดาประกอบอาชีพชั้นสูงหรือรับ ราชการมักจะเลือกอาชีพชั้นสูง ส่วนนักเรียนที่อยู่ในชนบท บิดามารดาประกอบอาชีพทาง เกษตร กรรม เช่น ทำนาหรือกรรมกร และเลือกอาชีพในระดับต่ำเป็นส่วนมาก

ดอบบินส์ (Dobbins)¹⁵ ศึกษาความมุ่งหวังทางการศึกษาและอาชีพของนักเรียน มัธยม ปลาย จำนวน 492 คน รัฐหลุยส์เซียนา พบว่า ครอบครัวมีอิทธิพลต่อเรื่องเหล่านี้มากคือ บิดา มารดา จะมีอิทธิพลมากต่อการเลือกอาชีพและการศึกษาต่อ ส่วนเพื่อนๆ จะมีอิทธิพลรองลง ไป

อีดีดี้ (Eaddy)¹⁶ ศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของนักเรียนรัฐหลุยส์- เซียนา พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพขึ้นอยู่กับความสนใจส่วนตัว ความพึงพอใจ และผลตอบแทน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะมีความสัมพันธ์กับการเลือกอาชีพอย่างมีนัยสำคัญ

การที่จะพัฒนาคุณภาพของการศึกษาจำเป็นต้องช่วยให้เขาเหล่านั้นได้พบความ สามารถและความถนัดเฉพาะตน สามารถพัฒนาศักยภาพและใช้ความสามารถของตนให้เป็น ประโยชน์อย่างเต็มที่ แต่ในสภาพความจริงการปฏิบัติมิได้ผลตรงตามเป้าหมาย ยังมีความสูญ

เปล่าทางการศึกษา โดยพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นตัวแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการเรียนของนักเรียน

ศาสตราจารย์เพรสคอต (Prescott)¹⁷ สรุปองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนี้

1. องค์ประกอบทางร่างกาย (Physical Factors) ได้แก่ อัตราการเจริญเติบโตของร่างกาย สุขภาพทางร่างกาย ข้อบกพร่องทางร่างกายและลักษณะท่าทางของร่างกาย เป็นต้น
2. องค์ประกอบทางความรัก (Love Factors) ได้แก่ ความสัมพันธ์ของบิดามารดา ความสัมพันธ์ของบิดามารดากับลูก ความสัมพันธ์ระหว่างลูกๆ และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น
3. องค์ประกอบทางวัฒนธรรมและสังคมประกิต (Cultural and Socialization Factors) ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ของครอบครัว สภาพแวดล้อมทางบ้าน การอบรมเลี้ยงดู และฐานะเศรษฐกิจทางบ้าน เป็นต้น
4. องค์ประกอบทางความสัมพันธ์ในหมู่เพื่อนวัยเดียวกัน (Peer Group Factors) ได้แก่ ความสัมพันธ์ของนักเรียนกับเพื่อนในวัยเดียวกัน ทั้งทางบ้านและทางโรงเรียน
5. องค์ประกอบทางการพัฒนาแห่งตน (Self - Development Factors) ได้แก่ สติ ปัญญา ความสนใจ ทักษะคตขของนักเรียนต่อการเรียน
6. องค์ประกอบทางการปรับตัวน (Self - Adjustment Factors) ได้แก่ ปัญหาการปรับตัว การแสดงออกทางอารมณ์ เป็นต้น

ไอแซงค์ (Eysenck)¹⁸ กล่าวว่า สัมฤทธิ์ผลหมายถึง ขนาดของความสำเร็จ (Accomplish-ment) ที่ได้จากการทำงานที่ต้องอาศัยความพยายามจำนวนหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการกระทำที่อาศัยความสามารถทางร่างกายหรือสมอง ดังนั้นสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนจึงเป็นขนาดของความสำเร็จที่ได้จากการเรียนที่อาศัยความสามารถเฉพาะตัวของบุคคล โดยตัวที่บ่งชี้ถึงสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนอาจได้มาจากกระบวนการที่ไม่ต้องอาศัยการทดสอบ เช่น การสังเกตหรือตรวจการบ้าน หรืออาจได้ในรูปของเกรดที่โรงเรียน ซึ่งต้องอาศัยกรรมวิธีที่ซับซ้อนและระยะเวลาที่นานพอสมควร ส่วนสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน หมายถึง การเข้าถึงความรู้ (knowledge attained) หรือพัฒนาทักษะการเรียน ซึ่งโดยปกติพิจารณาจากคะแนนสอบที่กำหนดให้หรือคะแนนที่ได้จากงานที่ครูมอบให้หรือทั้งสองอย่าง

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ฮาร์วิกเจอร์ สและนีวกาแทน¹⁹ (Harvighurst and Neugartan) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่เป็นตัวตัดสินระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า ประกอบด้วย 4 ประการคือ

1. ความสามารถที่ติดตัวมาแต่กำเนิด (Inborn ability)
2. ชีวิตและการอบรมในครอบครัว (Family life or Family training)
3. ประสิทธิภาพของโรงเรียน (Quality of the schooling)
4. ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองและความมุ่งหวังในอนาคต (Self concept or aspiration level)

level)

อเล็กซานเดอร์และซิมมอนส์²⁰ (Alexander and Simmons) พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นฟังก์ชันขององค์ประกอบลักษณะส่วนบุคคลและภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม องค์ประกอบเกี่ยวกับโรงเรียน องค์ประกอบเกี่ยวกับกลุ่มเพื่อน องค์ประกอบของอิทธิพลภายนอกอื่นๆ องค์ประกอบที่ติดตัวมาแต่กำเนิด และยังมีความคลาดเคลื่อนอื่นๆ อีกที่ไม่สามารถอธิบายได้

โบวแมน²¹ (Bowman) พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวแปรด้านสติปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับตัวแปรอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกันกับสติปัญญาด้วย เช่น ทศนคติ นักเรียนที่มีต่อวิชาการ ต่อสิ่งแวดล้อมที่บ้าน ต่อผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับเพื่อน ธรรมชาติของนักเรียน

การที่บุคคลมีระดับสติปัญญาเท่ากันมิได้หมายความว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่ากัน¹⁹ มีการค้นคว้าองค์ประกอบทางสติปัญญา เช่น ความถนัดและความสามารถพบว่าองค์ประกอบทางสติปัญญามีอำนาจในการพยากรณ์ความสำเร็จในการเรียน โดยหาค่าสหสัมพันธ์พหุคูณอย่างสูงได้ไม่เกิน .50

เนื่องจากองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีเป็นจำนวนมาก จึงมีความสนใจศึกษาองค์ประกอบในส่วนที่แก้ไขได้ คือองค์ประกอบที่มีได้เกี่ยวข้องกับสติปัญญา ซึ่งสามารถเสนอแนะแนวทางในทางแก้ไขปัญหาได้ เป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนในการทราบภูมิหลัง

ของนักเรียนหรือปัญหาที่เกิดกับนักเรียนแต่ละคน โดยนำเสนองานวิจัยทั้งในและต่างประเทศเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของภูมิหลังต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดังนี้

องค์ประกอบทางครอบครัวที่มีผลต่อการศึกษาของนักเรียน

การจัดการศึกษาให้แก่เด็กนั้น สถาบันการศึกษาจะรับผิดชอบแต่เพียงฝ่ายเดียวย่อมไม่เพียงพอ เพราะมีสถาบันสังคมอื่นที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการด้านต่างๆ ของนักเรียนรวมอยู่ด้วย เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนา ตลอดจนสื่อสารมวลชน ฯลฯ เป็นต้น²² แต่สถาบันที่มีผลต่อพัฒนาการของนักเรียนมากที่สุด คือ สถาบันครอบครัว ครอบครัว ประกอบด้วย บิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง บิดามารดาหรือผู้ปกครองเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุด เพราะเป็นผู้ให้การอบรม เลี้ยงดู สร้างความอบอุ่นและเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการศึกษา หน้าที่ทางการศึกษาของครอบครัว 6 ประการ คือ

1. เป็นสื่อของการศึกษานอกโรงเรียน
2. เป็นโรงเรียนพัฒนาบุคลิกภาพแห่งแรกของเด็ก
3. เป็นโรงเรียนสอนวิชาชีพรหัสหรืออาชีพศึกษาแห่งแรก
4. เป็นโรงเรียนสอนคุณธรรมแห่งแรก
5. เป็นโรงเรียนสอนหน้าที่พลเมืองแห่งแรก
6. เป็นโรงเรียนอบรมศีลธรรม จริยธรรมแห่งแรก

ธนิดา รักษ์พลเมือง²³ กล่าวว่า อิทธิพลของครอบครัวมีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมทัศนคติและความพร้อมทางด้านจิตใจของเด็กอย่างมาก หากเด็กจะเรียนได้เต็มที่และมีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับในสังคมโรงเรียน จะต้องอาศัยครอบครัวเป็นแหล่งสำคัญในการที่จะช่วยให้การเรียนการสอนได้ผลตามต้องการ และช่วยให้เด็กเป็นที่ยอมรับของเพื่อนและสังคมโรงเรียน การดูแลส่งเสริมเด็กให้ประสบผลสำเร็จทางการศึกษาได้มากน้อยเพียงใดนั้น ก็ต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางครอบครัว ซึ่งได้แก่

1. ความมั่นคงทางครอบครัว
2. ความเอาใจใส่ของครอบครัว
3. ภูมิหลังทางสังคมของครอบครัว
4. สภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว

1. ความมั่นคงทางครอบครัว ครอบครัวที่มีความมั่นคง ไม่ว่าจะมียติบิดามารดาหรือมีบิดามารดาคนใดคนหนึ่งมีผลต่อการเรียนของเด็ก การที่เด็กมีบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งหรือมีทั้งบิดามารดา มีผลต่อความสามารถในการใช้ภาษาที่โรงเรียนสูง ทั้งนี้เมื่อตัวแปรอื่นๆ เช่น สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม เชื้อชาติ และชนิดของหลักสูตรที่โรงเรียนถูกควบคุมไว้ นอกจากนี้ ยังพบว่า เด็กที่มีบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งมีผลต่อเด็กทางด้านต่างๆ เช่น การเป็นโรคจิต ตั้งครรภ์ก่อนแต่งงาน เป็นเด็กเกเร และออกจากโรงเรียนก่อนจบการศึกษา ส่วนครอบครัวที่มีบิดาและมารดา มีโอกาสช่วยเหลือร่วมมืออบรมสั่งสอนเด็กทั้งทางด้านวิชาการและสังคมได้ดีกว่าบิดาหรือมารดาคนเดียว ผู้ใหญ่คนเดียวเลี้ยงดูเด็กย่อมยากกว่าสองคนช่วยกัน

ครอบครัวที่มีทั้งบิดาและมารดา แต่มีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องการเลี้ยงดูเด็ก จะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของนักเรียนที่โรงเรียนได้ เพราะการที่นักเรียนได้รับความกระทบกระเทือนทางด้านอารมณ์และสังคม ย่อมทำให้ผลการเรียนการสอนล้มเหลว สิ่งที่เกิดขึ้นในครอบครัว มีผลกระทบต่อโรงเรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. ความเอาใจใส่ของครอบครัว ประทีป สยามชัย²⁴ แสดงความเห็นว่าคุณปกครองที่เอาใจใส่ต่อการศึกษานักเรียน มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับการส่งบุตรไปโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูง ตัวอย่างเช่น ประมาณสองในสาม (ร้อยละ 65) ของผู้ปกครองที่สนใจในการเรียนของบุตรของตน จะส่งเด็กไปโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง สำหรับผู้ปกครองที่มีความสนใจกับการเรียนของบุตรของตน (ร้อยละ 39) ส่งเด็กไปโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และในทางตรงกันข้าม ส่วนใหญ่ของผู้ปกครองที่ไม่เอาใจใส่ต่อการเรียนของบุตรของตน (ร้อยละ 61) ส่งเด็กของตนไปเรียนที่โรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ส่วนผู้ปกครองที่สนใจกับการเรียนของบุตรของตนสูงเพียงร้อยละ 35 ส่งเด็กไปเรียนที่โรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ผู้ปกครองที่มีความสนใจกับการเรียนของเด็กส่งเด็กไปโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

3. ภูมิหลังทางสังคมของครอบครัว สภาพทางสังคมของครอบครัวและเพื่อนบ้าน ใกล้เคียงของนักเรียนมีผลต่อบรรยากาศของโรงเรียน และผลการเรียนของนักเรียน โรงเรียนนั้นผูกพันอยู่กับสภาพทางสังคมอย่างแน่นแฟ้น โรงเรียนจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางสังคมของนักเรียน และในทำนองเดียวกัน ภูมิหลังทางสังคมของนักเรียนจะเป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับโรงเรียน โรงเรียนที่มีบรรยากาศทางการศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ลักษณะภูมิหลังทางสังคมของนักเรียนส่วนมากเป็นดังนี้คือ (ประทีป สยามชัย, 2526)

1. มาจากครอบครัวที่มีสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจ และสังคมสูงมากกว่ามาจากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ
2. มีบิดามารดาอยู่บ้านเดียวกันมากกว่ามีบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่ง หรือไม่มีบิดามารดาเลย
3. เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมากกว่าจะเป็นชนกลุ่มน้อย
4. สภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว ในปัจจุบันปัญหาทางเศรษฐกิจเป็นปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งในการดำรงชีพ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองต้องออกไปทำมาหากินเพื่อเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นเหตุให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่ค่อยมีเวลาสนใจหรือเอาใจใส่กับบุตรหลานของตนได้เต็มที่ส่วนใหญ่จะให้บุตรหลานอยู่กับพี่เลี้ยงหรืออยู่กับตามลำพัง โดยเฉพาะครอบครัวที่มีฐานะยากจน เด็กจะต้องช่วยตัวเอง อยู่กันเองตามลำพัง บิดามารดาไม่มีเวลามาอบรมสั่งสอนมากนัก ดังนั้นโอกาสที่เด็กจะประพฤติตนเสื่อมเสีย คบเพื่อนฝูงเกเร เสพยาเสพติด หรือก่อความไม่สงบในสังคม เช่นลักขโมย จี้ปล้น จนถึงก่อคดีอาชญากรรมต่างๆ ขึ้น

สภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวมีอิทธิพลต่อการศึกษาของเด็กอยู่ไม่น้อย เด็กที่เกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ส่วนใหญ่จะได้รับการสนับสนุนทางการเรียนมาก บิดามารดามักจะส่งเสริมให้เรียนสูงๆ เพื่อจะได้มีอาชีพที่ดีในภายหน้า และในขณะที่กำลังเรียนอยู่ก็จะได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ไม่ว่าจะเป็นด้านอุปกรณ์การเรียน เงินค่าใช้จ่าย เสื้อผ้า อาหาร ของใช้ที่จำเป็น หรือไม่จำเป็นต่างๆ เด็กเหล่านี้จะมีอย่างพร้อมมูล ถ้ามองในด้านตรงข้ามบ้างเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะยากจน โอกาสที่จะเข้าเรียนมีน้อย เพราะบิดามารดาไม่มีทุนหรือถ้าได้เรียนแล้วก็ยังประสบปัญหาความขาดแคลนต่างๆ อีก เช่น อาหารการกินไม่สมบูรณ์ เสื้อผ้ามีจำนวนจำกัด ขาดอุปกรณ์การเรียน ไม่มีเงินทองค่าใช้จ่ายอย่างเพียงพอ เด็กบางคนต้องขาดเรียนบ่อยๆ เพื่อช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพ หรือบางรายยังเรียนไม่จบก็ต้องออกกลางคัน ดังนั้นสถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวจัดว่าเป็นหนึ่งในองค์ประกอบทั้งหลายที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้

สวัสดิ์ สุวรรณอักษร²⁵ ได้กล่าวถึงบทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ในการช่วยเหลือให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียน ไว้ดังนี้

1. ควรมีความเข้าใจและให้ความสนใจในโรงเรียนที่นักเรียนศึกษาเล่าเรียนอยู่
2. ส่งเสริมสนับสนุน ให้นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้
3. ยอมรับในความสามารถทางสมองหรือสติปัญญาของนักเรียน
4. สนับสนุนให้นักเรียนรู้จักใช้บริการแนะแนว ของทางโรงเรียนที่จัดขึ้นสำหรับนักเรียนทุกคน
5. ส่งเสริมสนับสนุนการใช้ระเบียบวินัยต่างๆ อันเข้มงวดของครูบ้าง
6. ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครูทุกคนในโรงเรียน
7. ควรให้การอุปถัมภ์อย่างเพียงพอในการเล่าเรียนของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรพยายามจัดบรรยากาศภายในบ้านให้นักเรียนมีความรู้สึกกระตือรือร้นที่จะเรียน เช่น จัดห้องพิเศษสำหรับดูหนังสือ มีโต๊ะเขียนหนังสือ และอุปกรณ์การเรียนครบครัน ถ้าหากสามารถทำได้ก็ควรจัดทำตารางเวลาเรียนให้เหมาะสม พร้อมทั้งมีเวลาพักผ่อนบ้างตามสมควร จัดสถานที่ดูหนังสือให้มีความเงียบสงบ แนะนำให้นักเรียนรู้จักคุณค่าของวิชาต่างๆ ที่เรียน ถ้าหากผู้ปกครอง

มีความรู้ความเข้าใจเพียงพอในวิชานั้นๆ ก็ควรพยายามตอบคำถามหรือให้คำอธิบายในเรื่องต่างๆ ที่นักเรียนสงสัย หรืออาจจะช่วยให้นักเรียนอยากค้นคว้า หาความรู้เพิ่มเติมต่อไปในห้องสมุด หรือแหล่งความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่

8. ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามหลักสูตรและกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนเท่าที่จะสามารถทำได้

9. แนะนำวิธีการคบเพื่อนที่ดีและควรห้ามปรามนักเรียนมิให้เข้าไปมั่วสุมกับกลุ่มเด็ก ที่สร้างความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่น

10. สนับสนุนให้นักเรียนมีการศึกษาว่าเล่าเรียนอยู่ในโรงเรียน จนกว่าจะจบการศึกษา ตามควรแก่คุณภาพของนักเรียน และฐานะทางเศรษฐกิจภายในครอบครัว

อำนาจ ศรีรัตนบัลล์²⁵ ได้กล่าวถึงการเลี้ยงลูกให้ประสบความสำเร็จนั้น ผู้ปกครองมีส่วนในการเลี้ยงดูอย่างไร

1. การให้ปรึกษาในการเลือกแผนการเรียน ผู้ปกครองควรให้คำแนะนำโดยให้นักเรียนเป็นคนตัดสินใจด้วยตนเอง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นผู้ปกครองก็ต้องศึกษาความสามารถ ความถนัดของนักเรียน เมื่อนักเรียนเลือกแผนการเรียนแล้ว ผู้ปกครองก็ควรให้การสนับสนุนในการเรียนของเขาด้วย

2. ควรให้แนวทางในการแบ่งเวลาเรียน และร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียน การแบ่งเวลาเรียน เป็นเรื่องที่ต้องฝึกมาตั้งแต่เด็ก ให้เข้าใจว่าการเรียนที่แท้จริงนั้นอยู่ที่การตั้งใจเรียนตั้งแต่ในห้องเรียน สำหรับที่บ้านก็ควรฝึกให้นักเรียนทำการบ้าน และดูหนังสือเป็นเวลาอย่างสม่ำเสมอทุกวัน

3. ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนพิเศษในวิชาที่น่าสนใจ เช่น ดนตรี กีฬา ภาษาต่างประเทศ

4. การให้ความช่วยเหลือเมื่อนักเรียนมีปัญหา พ่อแม่หรือผู้ปกครองให้ความช่วยเหลือหาวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ซึ่งอาจจะอธิบายกันด้วยเหตุผลหรือด้วยปัญญา การให้ความช่วยเหลือ อาจจะเป็นการช่วยอธิบายการบ้านหรือรายงานที่ทำ

เวลส์²⁶ (Welsh) ได้กล่าวถึงวิธีการที่ผู้ปกครองจะช่วยให้ลูกเรียนได้ดีขึ้นไว้ 8 ประการ ดังนี้คือ

1. ไปพบครูแล้วฝากลูกให้ได้เรียนกับครูที่ดี ซึ่งทำได้โดยสอบถามจากผู้ปกครองที่มีบุตรหลานเรียนอยู่ในโรงเรียนนั้นก่อนแล้ว เพราะครูที่ดีจะมีความรับผิดชอบและสอนเก่ง

2. หาโอกาสไปพบครูเพื่อแนะนำลูกให้ครูรู้จัก เพราะถ้าลูกเกิดมีปัญหาทางการเรียนขึ้น ก็จะได้ติดต่อทำความเข้าใจและร่วมมือกันแก้ปัญหาได้ทันเวลาที่
3. พ่อแม่ต้องยอมรับความจริง ไม่เข้าข้างลูก ในกรณีที่ลูกถูกทำโทษหรือสอบได้คะแนนไม่ดีเท่าที่ควร ทั้งนี้เพื่อมิให้ครูมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อลูกของท่าน
4. โทรศัพท์ถึงครูหรือเขียนจดหมายชมเชย พร้อมทั้งแจ้งความก้าวหน้าของเด็กให้ครูทราบ จะทำให้ครูมีขวัญและกำลังใจขึ้น ซึ่งผลดีก็จะสะท้อนไปถึงเด็กด้วย
5. ทำความรู้จักกับผู้ปกครองคนอื่นๆ เพื่อเป็นการหาข้อมูลว่าลูกของท่านได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับเพื่อนๆ ในชั้นหรือไม่
6. หาซื้อหนังสือแนะนำมาอ่านบ้าง เพราะจริงๆ แล้วมีนักเรียนน้อยมากที่จะไปพบครูแนะนำ
7. ให้ความเอาใจใส่ลูกอยู่เสมอ เพราะมีพ่อแม่จำนวนไม่น้อยที่มอบลูกของตนให้เป็นภาระของทางโรงเรียนและส่งลูกไปเรียนพิเศษมากกว่าที่จะกดดันด้วยตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วผู้ปกครองพวกนี้มักจะอ่านหนังสือน้อย แต่จะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการดูโทรทัศน์ ดังนั้น การที่จะทำให้การเรียนของเด็กดีขึ้น จึงไม่ควรให้มีโทรทัศน์อยู่ในห้องของเด็กเป็นอันขาด
8. แสดงความชื่นชมกับความสำเร็จของลูกๆ ในทุกๆ ด้าน เพราะพ่อแม่และครูมักจะให้ความสำคัญเฉพาะการเรียนของเด็กเท่านั้น ซึ่งจริงๆ แล้วเป็นไปไม่ได้ที่เด็กจะเก่งเหมือนกันไปหมดทุกคน ดังนั้น การช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ความสำเร็จบางอย่างก็จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้กับเด็กได้มาก

แคมเบลล์²⁷ (Cambell) ได้กล่าวว่าอิทธิพลของผู้ปกครองที่มีต่อการส่งเสริมการเรียนของนักเรียนมี 5 มาตรฐาน คือ

1. ความกดดัน (Pressure) ผู้ปกครองไม่ควรเข้มงวดเกินไป ทำให้บรรยากาศภายในบ้านมีความตึงเครียดและขัดแย้งกัน เด็กจะเกิดความกดดัน ส่งผลให้เด็กด้อยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. การสนับสนุนทางจิตวิทยา (Psychological Support) ผู้ปกครองควรให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียน แสดงความสนใจในบทเรียนที่กำลังเรียน ชมเชยเมื่อนักเรียนทำคะแนนได้ดี
3. ความช่วยเหลือ (Help) ผู้ปกครองควรช่วยเหลือการเรียนของลูก เช่น ช่วยตรวจดูการบ้าน ตรวจดูสุขภาพ ช่วยอธิบายในเรื่องต่างๆ ที่นักเรียนสงสัย เป็นต้น

4. การกระตุ้นพัฒนาการทางสติปัญญา (Press for Intellectual Development) ผู้ปกครองควรกระตุ้นพัฒนาการทางสติปัญญาโดยฝึกนิสัยให้นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนรู้ ด้วยการสอนให้ท่องสูตรคูณบ้าง ช่วยเสริมทักษะทางภาษาไทยด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียน

5. การแบ่งเวลา (Monitoring Time Management) ผู้ปกครองควรมีบทบาทเรื่องการแบ่งเวลาในเรื่องต่างๆ เช่น การแบ่งเวลาในการดูโทรทัศน์ เลือกรายการที่เหมาะสมให้นักเรียน จัดทำตารางเรียนให้เหมาะสม โดยให้มีเวลาพักผ่อนสมองบ้าง หรือให้แนวทางในการแบ่งเวลาเรียนให้กับนักเรียน

จากทัศนะของนักการศึกษาหลายท่านดังกล่าวมานี้ พอสรุปได้ว่า ผู้ปกครองเป็นผู้มีความสำคัญต่อการเรียนของเด็กเป็นอย่างมาก และแนวทางที่ช่วยส่งเสริมการเรียน เมื่อเด็กอยู่ที่บ้านก็ทำได้โดยการจัดสภาพแวดล้อมทางบ้านให้มีบรรยากาศที่อบอุ่น มีความเข้าใจดีต่อกัน ไม่สร้างความวิตกกังวลให้เกิดขึ้นกับเด็ก เป็นที่ปรึกษาเมื่อเด็กมีปัญหา ให้ความสำคัญต่อการเรียนอย่างจริงจัง ทำการบ้านและทบทวนความรู้ ตลอดจนจัดหาหนังสือและอุปกรณ์การเรียนให้อย่างครบถ้วน

สภาพแวดล้อมภายในบ้านที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

ในการช่วยเหลือเด็กให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างได้ผลนั้น จะเห็นได้ว่าต้องเป็นความร่วมมือระหว่างโรงเรียน (ครู) และบ้าน (ผู้ปกครอง) โดยโรงเรียนเป็นฝ่ายให้ความรู้แก่นักเรียนตามวิธีการและขั้นตอนทางการศึกษา ส่วนผู้ปกครองก็จะเป็นฝ่ายส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาที่บ้าน เพื่อให้สอดคล้องกับการศึกษาที่โรงเรียน ด้วยเหตุผลที่ว่า ครูผู้สอนแม้จะมีประสิทธิภาพสูงเพียงใดก็ตาม ก็จะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กแต่เพียงปีต่อปีเท่านั้น เมื่อเด็กเลื่อนชั้น ครูคนใหม่ก็จะมาแทนที่ครูคนเก่าต่อไป แต่ผู้ปกครองเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูให้การศึกษาแก่เด็กตั้งแต่เกิดไปจนกว่าจะจบการศึกษา

การวิจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายในบ้าน

นักการศึกษาและนักสังคมวิทยา ต่างยอมรับแล้วว่าสภาพแวดล้อมภายในบ้านมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางการศึกษาของเด็กมากกว่าตัวแปรอื่นๆ มีการค้นคว้าเกี่ยวกับเด็ก พบว่า

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประการหนึ่งคือ องค์ประกอบทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ของครอบครัว สภาพแวดล้อม ทางบ้าน สำหรับเรื่องเกี่ยวกับเกณฑ์การอบรมลูกนั้น บลูม²⁸ (Bloom) ได้ศึกษาและแบ่งประเภท ของพ่อแม่ออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ชอบให้ลูก “ผ่านอย่างดี” กับกลุ่มที่ชอบให้ลูก “ผ่านอย่าง ขอบไปที” ถ้าจะเปรียบเทียบแรงปรารถนาเพื่อความสำเร็จของลูก จากพ่อแม่ที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจเท่ากันแล้ว พ่อแม่ประเภท “ผ่านอย่างดี” จะมีแรงปรารถนาสูงกว่า และจะคอย กระตุ้นให้ลูกตั้งใจเรียนมากกว่าพ่อแม่กลุ่ม “ขอบไปที” แรงปรารถนาเพื่อความสำเร็จของพ่อแม่มี อิทธิพลอย่างมากต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของลูกคือ จะคอยกระตุ้นให้ลูกเรียนอย่างเอาจริงเอา จัง และตั้งจุดมุ่งหมายให้ลูกไว้สูง ถ้าต้องการให้ลูกได้คะแนนดี จะพยายามช่วยให้ลูกได้ไปโรง เรียนทุกวัน ไม่ต้องการให้ลูกขาดเรียน จะชี้แนะแนวอาชีพให้ลูกไว้ด้วย โดยบอกว่าจะต้องเรียนให้ เก่งอย่างไรจึงจะประกอบอาชีพนั้น เด็กซึ่งได้รับการกระตุ้นและพร่ำสอนในทำนองนี้อยู่ตลอดเวลา นานๆ เข้าก็จะมีสำนึกว่าเป็นหน้าที่ของตัวเองที่จะต้องเรียนให้ดี และทำงานให้ดีที่สุดเท่าที่จะ ทำได้

การวิจัยส่วนใหญ่เกี่ยวกับอิทธิพลของสภาพแวดล้อมภายในบ้านที่มีผลต่อการเรียนรู้ ของเด็กได้พยายามที่จะสัมพันธ์องค์ประกอบต่างๆ เช่น ระดับการศึกษา อาชีพ สถานะทาง สังคม และเศรษฐกิจของผู้ปกครองต่อความสำเร็จของเด็ก คือ เด็กที่มีผู้ปกครองซึ่งมีองค์ ประกอบดังกล่าวค่อนข้างดี จะประสบความสำเร็จในการเรียนมากกว่าเด็กที่มีผู้ปกครองซึ่งมีความ เสียเปรียบในองค์ประกอบดังกล่าว ผลการวิจัยก่อนให้เกิดความผิดหวังกับผู้ปกครองที่ไม่สามารถ เปลี่ยนแปลงองค์ประกอบเหล่านี้ได้ โดยศึกษาองค์ประกอบภายในบ้านที่มีอิทธิพลต่อการเรียน ของเด็กว่า ที่แท้คือการศึกษาของพ่อแม่ต่อลูก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก มิใช่ระดับการ ศึกษาและสถานภาพทางสังคมของพ่อแม่ นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง จะมีบิดา มารดาเอาใจใส่ในเรื่องการเรียนของบุตรมากกว่าบิดามารดาของนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนต่ำ และผู้ปกครองจำนวนมากของนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ จะไม่ให้ความสนใจ ในเรื่องการเรียน และการวางแผนเรื่องเรียนของนักศึกษาในความปกครอง Morrow²⁹ ได้ ศึกษาพบว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีพ่อแม่ให้คำชมเชย ยอมรับ แสดงความสน ใจและเข้าใจ ทำให้เด็กมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ส่วนนักเรียนที่เป็นเด็กด้อย สัมฤทธิ์นั้น มีพ่อแม่ที่ชอบข่มขู่ เข้มงวดเกินไป ลงโทษเด็กบ่อยๆ หรือมีจะนั้นก็ให้ความคุ้มครองปกป้องเด็กมากเกินไป บรรยากาศภายในบ้านมีความตึงเครียดและขัดแย้งกัน

จากการศึกษาวิจัยของนักวิจัยหลายท่านดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ท่านได้ยึดถือหลักในการที่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ยิ่งผู้ปกครองให้ความสนใจใกล้ชิดและสนใจลูกมากเท่าไร ลูกก็จะประสบผลสำเร็จในการเรียนมากขึ้นเท่านั้น บลูม²⁸ (Bloom) จึงได้กล่าวถึงรายละเอียดของสภาพแวดล้อมภายในบ้านที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กไว้โดยละเอียด เพื่อผู้ปกครองจะสามารถตรวจสอบได้ว่า เกิดสิ่งดังกล่าวขึ้นในครอบครัวเพียงใด แต่มิให้ยึดถือเป็นหลักตายตัว ควรมีการยืดหยุ่นหรือปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละบ้าน ภูมิหลังของแต่ละครอบครัว รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนที่ควรจะมีโอกาสได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อเด็กจะได้รับการสนับสนุนจากทางบ้านและทางโรงเรียนไปพร้อมกัน

สภาพแวดล้อมภายในบ้านที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็ก มี 5 ประการ ดังนี้คือ

1. นิสัยการทำงานของผู้ปกครองและเด็ก

การแบ่งเวลาอย่างถูกต้องในการเรียน การทำงาน การกิน การเล่น หรือแม้แต่เวลานอน เป็นสิ่งสำคัญ ควรมีกำหนดเวลาและการใช้สถานที่ภายในบ้านอย่างชัดเจน รวมทั้งสถานที่ที่จัดให้เด็กได้อ่านหนังสือหรือทำการบ้าน จากการศึกษาของดาเวย์³⁰ (Davey) พบว่าเด็กที่ทางบ้านมีการจัดสรรเวลา แบ่งความรับผิดชอบงานภายในบ้าน จะเรียนรู้ได้ดีกว่าเด็กที่ทางบ้านปล่อยให้กระทำกิจกรรมต่างๆ ตามใจชอบ

และการที่สมาชิกในครอบครัวร่วมกันคิด และวางแผนในการทำกิจกรรมบางอย่างภายในบ้าน จะเป็นการสร้างนิสัยอันดีในด้านต่างๆ ต่อไปนี้

1.1 จำนวนของกิจกรรม การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ และการทำงานให้เสร็จตรงตามเวลา

จะต้องมีการวางแผนให้รอบคอบ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานหรือการเล่น และสมาชิกทุกคนจะต้องช่วยกันทำงานต่างๆ ภายในบ้าน โดยจะต้องคำนึงถึงวัยเป็นสำคัญ เด็กเล็กย่อมจะทำงานเท่าเด็กโตหรือผู้ใหญ่ไม่ได้

1.2 การจัดสรรเวลา และเนื้อที่ภายในบ้านอย่างเหมาะสม เพื่อการทำกิจกรรมต่างๆ

. จะต้องมีการจัดสรรเวลาในการกิน นอน เล่น ทำงาน หรืออ่านหนังสือให้

เหมาะสม เด็กจะได้รับอนุญาตให้เล่นหรือดูโทรทัศน์ได้ก็ต่อเมื่อทำการบ้านให้เสร็จก่อน และควรจัดมุมหนึ่งภายในบ้านที่สงบเงียบพอที่เด็กจะอ่านหรือดูหนังสือได้

1.3 การให้ความสำคัญต่อการทำการบ้าน การอ่านหนังสือ หรือกิจกรรมทางวิชาการ เหนือกว่าการดูโทรทัศน์ หรือนันทนาการอย่างอื่น

เด็กจะต้องใช้เวลาอ่านหนังสือ หรือทำการบ้านก่อนที่จะดูโทรทัศน์หรือเล่น แม้ว่าในบางครั้งการทำกิจกรรมทางวิชาการจะต้องทำให้เด็กลดเวลาในการเล่น หรือดูโทรทัศน์ หรือทำกิจกรรมอื่นๆ ก็ตาม

2. การแนะแนว และการสนับสนุนทางวิชาการ

การเรียนเป็นกระบวนการที่ยากและยาวนานมากสำหรับเด็ก ถ้าไม่มีการสนับสนุนหรือการให้กำลังใจที่ดีพอ เด็กจะรู้สึกว่ายากที่จะคงระดับความสนใจ และความตั้งใจในการเรียนได้ เด็กเกือบทุกคนต้องเผชิญหน้าต่อความยากลำบากในการเรียน หรือในการทำงาน ถ้าไม่มีผู้ใดให้ความช่วยเหลือ เด็กจะท้อแท้ เด็กควรได้รับกำลังใจและมีใครสักคนที่บ้านที่คอยช่วยเหลือให้เด็กผ่านพ้นความยากลำบากในเรื่องนี้

ดาเวย์³⁰ (Davey) พบว่า แต่ละครอบครัวมีการให้กำลังใจ และการสนับสนุนต่อเด็กในระดับที่แตกต่าง กันอย่างมากมาย แต่ควรจะมีใครสักคนซึ่งอาจจะอยู่ที่บ้าน หรือที่โรงเรียน หรือในชุมชนซึ่งสามารถให้การสนับสนุนเด็กได้ในเวลาที่เด็กต้องการ มิฉะนั้น เด็กจะรู้สึกว่า การเรียนเป็นสิ่งที่ยาก และได้ผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่า ดังนั้น การแนะแนวและการสนับสนุนจากทางบ้านควรเป็นดังนี้

2.1 การสนับสนุนงานของเด็กอย่างสม่ำเสมอ

ยกย่องชมเชยเด็กเมื่อเด็กทำงานได้ดี ควรพูดจาชมเชยเด็กต่อบุคคลอื่นเมื่อมีโอกาส และเรียกร้องให้สมาชิกในครอบครัวรวมทั้งเพื่อนๆ สนใจในเมื่องานที่เด็กทำได้ผลเป็นที่น่าพอใจ หรืออาจให้เป็นของขวัญเล็กๆ น้อยๆ เคยมีบางท่านกล่าวว่า เด็กจะเกิดการเรียนรู้เมื่อเด็กทำงานได้เป็นผลสำเร็จและมีความทรงจำที่ดีต่อสิ่งนั้น

2.2 ผู้ปกครองต้องรู้จักจุดเด่น จุดด้อยในการเรียนของเด็ก และให้ความช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการ

ผู้ปกครองจะต้องเรียนรู้ว่า เด็กเรียนรู้อะไรบ้างที่โรงเรียนอย่างละเอียด เด็กเก่งในวิชาอะไร อ่อนในวิชาอะไร หรือเด็กต้องการกำลังใจเมื่อใดที่จะให้งานที่ทำได้ผลสำเร็จ

ผู้ปกครองจะต้องช่วยแก้ปัญหาการเรียนของเด็กเมื่อจำเป็น รวมทั้งให้คำแนะนำในเรื่องการบ้าน การเรียน หรือตารางการทำกิจกรรมของเด็กด้วย

2.3 หาสถานที่เงียบสงบเพื่อให้เด็กได้อ่านหนังสือ โดยจัดหาหนังสือเรียน หนังสืออ้างอิง และอุปกรณ์การเรียนที่เหมาะสม

เด็กทุกคนต้องการสถานที่ที่เงียบสงบพอที่อ่านหนังสือ มีโต๊ะทำงาน มีหนังสือ พจนานุกรม หรือหนังสืออ้างอิงอื่นๆ ซึ่งผู้ปกครองจะต้องสอนเด็กให้ใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ให้มากที่สุด แทนที่จะตั้งวางไว้เฉยๆ และเป็นไปได้ยากมากที่ทุกบ้านสามารถจะจัดห้องอ่านหนังสือเฉพาะให้เด็กได้ การจัดหามุมสงบภายในบ้านให้เด็กมีโอกาสอ่านหนังสือได้ก็เป็นทางเลือกเพียงพอแล้ว

3. การกระตุ้นให้สำรวจและอภิปรายความคิดและเหตุการณ์ต่างๆ

บ่อยครั้งที่การเรียนรู้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะภายในห้องเรียนเท่านั้น แต่เกิดขึ้นนอกห้องเรียน โดยเฉพาะเมื่อต้องทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกอื่นในครอบครัว อาจจะเป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ในการเล่น เกม การทำงานอดิเรก หรือความสนใจเฉพาะของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว เช่น ในการเล่น การอ่านหนังสือ การไปห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ การไปฟังดนตรี และการร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมอื่นๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เด็กจะเรียนรู้โดยไม่ตั้งใจ และเด็กจะนำเอาประสบการณ์จากห้องเรียนมาเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เป็นการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากการสอนในโรงเรียน และจะเกิดขึ้นตามวาระและโอกาสต่างๆ กัน

3.1 ความสนใจของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว การทำงานอดิเรก การเล่น เกม และกิจกรรมทางวิชาการ

ครอบครัวจะต้องให้ความสำคัญ และมีส่วนร่วมกันในการทำงานอดิเรก การเล่น เกม หรือกิจกรรมทางวิชาการที่น่าสนใจ ก่อนการทำกิจกรรมอื่นๆ ที่ให้แต่เพียงความสนุกสนานอย่างเดียว

3.2 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในครอบครัวเกี่ยวกับหนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสารและรายการโทรทัศน์

สมาชิกในครอบครัวควรจะมีส่วนร่วมในการพูดคุย แสดงความคิดเห็นในสิ่งต่างๆ ที่อ่านพบข่าวและเหตุการณ์ต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ตามหน้าหนังสือพิมพ์ หรือทางโทรทัศน์ จะ

เป็นตัวกระตุ้นให้สมาชิกแต่ละคนพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของกันและกัน ซึ่งกิจกรรมเช่นนี้ควรกระทำบ่อยๆ

3.3 การหาโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวไปห้องสมุด พิพิธภัณฑ์และร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม

4. คาดหวังของผู้ปกครองในด้านวิชาการ

บ้านเป็นสถานที่ที่เด็กจะได้รับแรงจูงใจให้แสวงหาความรู้ และแบบอย่างของการดำเนินชีวิต ซึ่งจะช่วยให้เขาดำรงชีวิตต่อไปในอนาคตได้ ผู้ปกครองจะต้องให้การสนับสนุนและให้กำลังใจเด็กในการพัฒนาการเรียนและแบบอย่างวัฒนธรรมในระดับต่างๆ กัน ไม่มีใครสามารถเรียนรู้ได้โดยลำพัง ทุกคนต้องได้กำลังใจ และการสนับสนุนจากผู้อื่นเพื่อที่จะก้าวไปสู่จุดหมายที่สูงขึ้นไปทั้งในด้านการศึกษา และการพัฒนาตนเอง ส่วนใหญ่ผู้ปกครองมักจะเป็นผู้ให้การสนับสนุนแต่สมาชิกคนอื่นในครอบครัวก็สามารถให้กำลังใจซึ่งกันและกันได้ โดยวิธีการดังต่อไปนี้

4.1 ผู้ปกครองต้องรู้เกี่ยวกับงานและกิจกรรมของเด็กที่โรงเรียน

ผู้ปกครองควรจะมีรู้จักครู อาจารย์ที่สอนเด็ก สิ่งที่เด็กกระทำที่โรงเรียน วิชาที่เด็กเรียนและอุปกรณ์การเรียนที่เด็กต้องใช้ ผู้ปกครองควรให้ความสนใจในด้านการเรียน ความสามารถ และความก้าวหน้าของเด็ก เพื่อที่จะสามารถให้การสนับสนุนเป็นพิเศษแก่เด็กได้ เมื่อจำเป็น

4.2 เกณฑ์มาตรฐาน และความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการทำงานของเด็ก

ผู้ปกครองจะต้องตั้งเกณฑ์มาตรฐานในการเรียนของเด็กที่โรงเรียนและนอกห้องเรียน ทั้งในด้านคุณภาพของงาน และคะแนนที่เด็กควรจะได้ และผู้ปกครองจะต้องให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนเด็กเมื่อเด็กไม่สามารถเรียนได้ถึงเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ซึ่งวิธีการนี้จะต้องกระทำบ่อย และติดตามผลอยู่เสมอ ไม่ใช่สนใจพัฒนาการของเด็กแต่เพียงครั้งคราว เช่น เดือนละครั้ง หรือปีละครั้ง

4.3 ระดับการศึกษา และอาชีพของผู้ปกครองที่เป็นแรงบันดาลใจให้กับเด็ก

ผู้ปกครองจะต้องช่วยให้เด็กเกิดแรงบันดาลใจให้เรียนสูงขึ้นไป รวมทั้งการประกอบอาชีพที่ดี ซึ่งผู้ปกครองควรจะมีพูดคุยหรือไต่ถามเด็กเสมอๆ ถึงแผนการดำเนินชีวิตในอนาคตของเขาทั้งในด้านการศึกษา และการประกอบอาชีพอื่น โดยชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของการเรียนในปัจจุบันกับการเรียนต่อในอนาคต และควรเปิดโอกาสให้เด็กได้พบปะสนทนากับผู้ที่

มีความมุ่งมั่นในการเรียนที่คล้ายคลึงกัน ผู้ปกครองควรเสียสละเวลาและกำลังทรัพย์เพื่อช่วยให้เด็กได้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

5. ด้านที่อยู่อาศัย สภาพที่อยู่อาศัยจะต้องมีลักษณะเป็นไปตามความต้องการทางด้านจิตใจของผู้อยู่อาศัย ความสุขทางใจของผู้อาศัยเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความสงบสุขขึ้นภายในบ้าน ความต้องการทางจิตใจของผู้อยู่อาศัยขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ภายในบ้าน เช่น การจัดบ้านเรือน ความสะอาดเรียบร้อยของบ้าน ความมีสัมพันธภาพกับเพื่อนบ้านใกล้เคียง ความเป็นอิสระของแต่ละบุคคล (Privacy) เช่น การมีห้องเป็นสัดส่วนนอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมในบริเวณบ้านด้วย เช่น อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม มีปัญหาอบายมุขต่างๆ สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลเหนือจิตใจของเด็กมาก เด็กจะได้รับอิทธิพลในทางไม่ดีไป มักมีพฤติกรรมแปลกๆ ไปจากปกติธรรมดา

แรงจูงใจกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

พฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมามีสิ่งชักนำหรือหนุนหลังที่เป็นเหตุให้ต้องกระทำ หรือแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมา ในเรื่องของพฤติกรรมเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้นๆ ประหยัด ทองมาก³¹ ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการประสบความสำเร็จ พบว่าบุคคลที่ต้องการประสบความสำเร็จจะมีแรงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง มีความวิตกกังวลต่ำ ส่วนพวกที่ล้มเหลวจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ มีความวิตกกังวลสูง ในสถาบันอุดมศึกษาผู้เรียนที่ลงทะเบียนวิชาบังคับโดยมีทัศนคติทางบวก และมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่อยากจะเรียนรู้เนื้อหาวิชาเหล่านั้น จะมีความคาดหวังแตกต่างจากกลุ่มผู้เรียนซึ่งมีทัศนคติทางลบต่อวิชาบังคับเหล่านั้น ผู้เรียนที่มีความคาดหวังแตกต่างกันจะเรียนรู้สิ่งที่อ่านหรือที่ได้ฟังแตกต่างกันไป แรงจูงใจที่มีผลต่อความสำเร็จ ด้านการศึกษามีอยู่ 2 ประการ คือแรงจูงใจภายนอกและแรงจูงใจภายใน

แรงจูงใจภายนอก

ทฤษฎีการเรียนรู้ส่วนใหญ่กล่าวว่า การให้รางวัลเป็นแรงจูงใจในการเปลี่ยนพฤติกรรมได้ดีกว่าการลงโทษ นักจิตวิทยาได้นำสมมุติฐานดังกล่าวนี้ไปทดสอบในห้องปฏิบัติการ โดยมีความมุ่งหมายที่จะอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการให้รางวัล และการลงโทษ ที่มีผลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน โดยผู้เรียนจะได้รับแรงเสริมจากผู้สอนหรือจากสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เช่น จากครอบครัว เพื่อน และชุมชน เป็นต้น

1. ความกลัวและการลงโทษ เป็นสิ่งที่เป็นอุปสรรคกับการสอนที่ดี
2. ระดับคะแนน เป็นเครื่องล่อใจที่เป็นตัวเสริมแรงอย่างมหาศาล การได้รับคะแนน

สูงๆ จะทำให้เกิดแรงจูงใจสูงและมีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลด้านการเรียนของผู้เรียน

โดยปกติบุคคลจะเลือกสนใจเฉพาะอย่าง ผู้เรียนจึงมีแนวโน้มที่จะรับรู้บทเรียน หรือได้ยินเฉพาะสิ่งที่คาดหวังเกี่ยวกับการเรียนและการสอน ถ้าถูกบังคับให้รู้สิ่งที่ไม่ได้อยู่ในความคาดหวัง ผู้เรียนก็จะท่องจำ แต่ถ้าผู้เรียนได้เรียนตามความคาดหวัง ผู้เรียนก็จะรวม ขยาย และประเมินสิ่งที่เรียน ซึ่งสามารถทำให้บรรลุถึงจุดหมายในการเรียนรู้ที่ตั้งไว้ได้ การใช้ระดับคะแนนเป็นเครื่องล่อใจนี้ผู้เรียนจะต้องถามตนเองว่า การได้คะแนนในระดับสูงๆ แสดงว่า ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายการเรียนวิชานั้นๆ หรือไม่ ถ้าไม่ใช่ก็ควรจะเลิกสนใจเครื่องล่อใจนี้เสีย

ในการศึกษาระยะแรกๆ ผู้เรียนได้บอกเหตุผลเกี่ยวกับความต้องการได้คะแนนสูงๆ ไว้ที่สำคัญก็คือ ผู้เรียนมักจะบอกว่าควรได้ระดับคะแนนดี จะเป็นเสมือนใบรับรองในการสมัครในการสมัครเข้าทำงาน และการได้คะแนนสูงๆ แสดงว่าผู้เรียนได้เรียนบางอย่าง ได้รู้จักคิด ได้รู้ความจริงใหม่ๆ แรงจูงใจของผู้เรียนแต่ละคนมีแบบอย่างและความซับซ้อนแตกต่างกันมาก การรู้สึกถึงความแตกต่างนี้จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจความสามารถและความถนัดของตนเอง

แรงจูงใจภายใน

การได้เรียนในสิ่งที่ผู้เรียนสนใจและเห็นคุณค่าของสิ่งที่ได้เรียนไป จะเป็นแรงจูงใจและทำให้เกิดการดลบันดาลใจให้ผู้เรียนตั้งใจและสนใจเรียน และสามารถบรรลุความสำเร็จได้ เมื่อผู้เรียนเข้ามหาวิทยาลัย จะพัฒนาความอยากรู้อยากเห็นและสนใจที่จะค้นหาความคิดรวมยอดหรือหลักซึ่งจะสามารถนำมารวมกัน และให้ความหมายกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างฉลัดความคิดที่เป็นระเบียบจะทำให้เกิดความตื่นเต้น ความรู้สึกเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ถ้าผู้เรียนอิสระภาพในการที่จะหาข่าวสาร และไม่ปล่อยตัวตามยถากรรม

1. การให้รางวัลโดยไม่คำนึงถึงคะแนน การเข้าใจบทเรียนเป็นแรงจูงใจภายในตัวมันเอง โปรแกรมการเรียนการสอน จะอยู่ในความสนใจของผู้เรียน ถ้าผู้เรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการที่เป็นการให้รางวัลหรือแรงจูงใจภายใน Fader และ Sckaevitz³² ได้กล่าวไว้ใน Hooked on Books ว่า ความสำเร็จของผู้เรียนนั้นเกิดจากผู้เรียนเอง ถ้าผู้เรียนได้รับการกระตุ้นให้อ่านหรือเขียนในสิ่งที่เขาต้องการและสนใจความสำเร็จคือรางวัลที่จะได้รับ การลงโทษคือการให้ผู้เรียนเรียนในสิ่งที่ไม่สนใจ จึงทำให้อ่าน เขียน หรือพูดไม่ถูกต้อง

ผู้เรียนควรจะได้เข้าใจแรงจูงใจภายใน และใช้มันให้เป็นประโยชน์เพื่อารู้สึกว่าวิชาต่างๆ เหล่านั้นน่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางวิชาการ หรือเป็นเรื่องทางสังคมหรือทั้งสองประเภท ไม่ใช่เป็นเพราะระดับคะแนนแต่เป็นเพราะว่าผู้เรียนเองให้ความสนใจในเรื่องวิชาที่เรียน

2. การใฝ่หารู้ เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องแรงจูงใจภายในเกี่ยวกับด้านศึกษา Patricia O'connor³³ กล่าวว่าความอยากรู้อยากเห็นหรือการใฝ่รู้เป็นการเปิดใจให้กว้าง เป็นการตั้งคำถามเพื่อที่จะรู้ มีความสำคัญกว่าแรงจูงใจภายนอก เช่น ระดับคะแนนดี ซึ่งเป็นเพียงเครื่องล่อใจซึ่งบางครั้งอาจทำให้ผู้เรียนรู้สึกถูกคุกคามและไม่สามารถควบคุมการใฝ่รู้ของตนเอง แต่ถ้าผู้เรียนเกิดแรงจูงใจภายใน เป็นการกระตุ้นการใฝ่รู้ ผู้เรียนจะเกิดการอยากรู้อยากเห็นตลอดชีวิต

3. การสนับสนุนด้านสังคม แรงจูงใจในการศึกษาส่วนหนึ่งมาจากบุคคลหลายฝ่าย ในสังคม Foldman, Newcomb, Astin, Brown และ Sanford³⁴ และคณะ ได้แสดงให้เห็นว่า ครอบครัว กลุ่มเพื่อนและชุมชน มีอิทธิพลสำคัญในการปรับแผนการศึกษาและแรงดลบันดาลในระหว่างที่เรียนในมหาวิทยาลัยผู้เรียนจะเรียนรู้จากการวางเงื่อนไขของผู้อื่นซึ่งมีทั้งการได้รับรางวัลและถูกลงโทษ เมื่อเรียนรู้สิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น ผู้เรียนก็จะเป็นผู้ที่มีเหตุผล มีความทะเยอทะยาน ขณะเดียวกันก็จะมีชีวิตที่กังวล และมีความไวในการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น อย่างไรก็ตาม การสื่อสาร ความเข้าใจด้านพลวัตทางสังคม และปัจจัยส่วนบุคคลระหว่างผู้เรียนและผู้สอนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินการสำเร็จ

4. บ้าน ผู้เรียนส่วนใหญ่อยู่ที่บ้าน แม้ผู้เรียนที่อยู่หอพักก็ยังนำเอาอิทธิพลของบ้านมาที่สถาบันการศึกษาด้วย การศึกษาหลายเรื่องโดยเฉพาะของ Thistle - Thwaite³⁵ พบว่า ความดลบันดาลใจของผู้เรียนที่นำมาจากบ้าน คือการได้วุฒิสูงขึ้น จากผลการศึกษาที่พบว่าการศึกษาต่อหลังจากจบมหาวิทยาลัยแล้วเป็นเรื่องของปัจจัยของผู้เรียนมากกว่ามีผลมาจากมหาวิทยาลัย แสดงให้เห็นอิทธิพลของแรงจูงใจของที่บ้านและของชุมชนต่อการดำเนินการศึกษาของผู้เรียน

5. หอพัก มีผลระยะยาวต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะ ทศนคติ ค่านิยม และความสนใจ หอพักจึงมีส่วนในการสนับสนุนด้านการเรียนการปรับตัวทั้งด้านการปรับตัวส่วนบุคคล และการปรับตัวทางสังคม

6. กิจกรรมนอกหลักสูตร คือ การใช้เวลานอกเกี่ยวกับเรื่องกีฬา เดินร่ำหนังสือพิมพ์ กิจกรรมนอกหลักสูตรนี้จะค่อยๆ ลดความสำคัญลง เมื่อผู้เรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมมากขึ้น เช่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในด้านการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษาและปัญหาสังคมอื่นๆ การเปลี่ยนกิจกรรมนอกหลักสูตรจะแสดงให้เห็นความสนใจทางด้านการศึกษา

7. ระดับความดลบันดาลใจ ผู้เรียนส่วนใหญ่มักจะมีการวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง และมีความไวต่อระดับการกระทำของตนเอง ได้มีการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังของผู้เรียนเมื่อเริ่มเรียน หรือทำงานกับระดับการทำงานในขั้นสุดท้าย ผลการวิจัยแสดงว่าการให้รางวัลเมื่อประสบความสำเร็จภายในระดับที่ตั้งไว้ จะทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนมากกว่าจะมีการลงโทษถ้าประสบความสำเร็จล้มเหลว ผู้เรียนต้องคำนึงว่าถ้าผู้เรียนเรียนช้าหรือเรียนอ่อนแต่มีระดับแรงบันดาลใจสูง จะช่วยให้เกิดความพยายามมากกว่าการมีแรงดลบันดาลใจในระดับต่ำ ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกท้อแท้สิ้นหวัง

8. ความสนใจ ทศนคติ และค่านิยม ให้ผู้เรียนแสวงหาข่าวสารที่เป็นจริง ผู้เรียนจะต้องมีทศนคติและค่านิยมที่เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของรายวิชาตั้งแต่แรก และต้องควบคุมไว้ให้ได้

ความสนใจ ทศนคติ และค่านิยม เป็นแรงจูงใจที่มีผลต่อพฤติกรรม เป็นเรื่องการเรียนรู้ที่จะคิดและแสดงพฤติกรรมออกของผู้เรียนแต่ละคน

9. ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของผู้เรียน ที่สำคัญที่สุดก็คือตัวแปรที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียนเอง ทั้งในแง่แรงจูงใจ สติปัญญา ความถนัดพิเศษ ประสบการณ์เดิม จากผลการวิจัยส่วนใหญ่พบว่าผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดี และรวดเร็วเพียงใดขึ้นอยู่กับตัวแปรเกี่ยวกับผู้เรียนเองทั้งสิ้น ส่วนตัวแปรสิ่งแวดล้อม เช่น ชั้นเรียน ข้อสอบแบบต่างๆ เครื่องช่วยสอน โสต-ทัศนวัสดุ ตัวแปรเรื่องการเรียน (การเรียนรู้ข้อเท็จจริงต่างๆ) ความคิดรวบยอด และตัวแปรความแตกต่างระหว่างบุคคลมีความสำคัญเป็นอันดับรองลงมา

สรุป แรงจูงใจทั้งภายในและภายนอกมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้เรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง มักจะมีความวิตกกังวลต่ำ และส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จทางการเรียนสูงตรงข้ามกับผู้เรียนที่ไม่ประสบความสำเร็จมักจะเป็นผู้ที่ใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ และมีความวิตกกังวลสูง แรงจูงใจภายในของผู้เรียนเองเป็นส่วนที่สำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่าแรงจูงใจภายนอกอื่นๆ

จากการศึกษาของ Aronson และ Mills³⁶ แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนที่เรียนไม่ดีและคิดว่าคะแนนที่ออกมาคงได้ระดับนั้นจะพอใจมากกว่าผู้เรียนที่เรียนดีและไม่ได้คาดหวังว่าจะได้ระดับคะแนนน้อยเช่นนั้น ผู้เรียนที่รู้ว่าตนเองทำได้ดีจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับความยากและความพยายามที่จะให้บรรลุความคาดหวัง ผู้เรียนหรือบุคคลทั่วไปไม่ชอบที่จะยอมรับสิ่งที่ตรงข้ามกับการรับรู้ตนเองและมักจะเข้าข้างตนเอง ถ้าเกิดความขัดแย้งขึ้น เช่น ถ้าผู้เรียนคิดว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่เรียนดีและการเรียนดีเป็นสิ่งมีคุณค่าและมีความสำคัญที่สุด แต่การได้คะแนนไม่ดีหลายครั้งก็จะทำให้ผู้เรียนสามารถเปลี่ยนความคิดเห็นว่าตนเป็นคนเรียนอ่อน Engel ทำการสำรวจความมั่นคงของตัวตนของเด็กวัยรุ่นพบว่าตัวตนต่อต้านการปรับตัว โดยปกติการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงเป็นลักษณะทางบวก เพราะถ้าตัวตนเปลี่ยนแปลงมาก เขกตบุคคลจะขาดบุคลิกภาพที่แน่นอนไม่ว่าตัวตนเป็นเป็นทางลบ ไม่ว่าเขาจะเป็นใคร หรือเป็นอะไร เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับเขกตบุคคลซึ่งดีกว่าไม่มีตัวตนเสียเลย การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของตัวตนก็เพื่อจะได้

อยู่ในโลกที่คงที่และเป็นระเบียบ ตัวตนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ถ้ามีเงื่อนไขที่น่าพอใจ ถ้าผู้เรียนเห็นว่ากระบวนการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่มีความหมายและเป็นการยกระดับตัวตน และผู้เรียนไม่มีประสบการณ์ถูกคุกคาม ช่มชู้ บังคับด้วยอำนาจมากเกินไป ผู้เรียนจะสร้างความเคารพยกย่องตนเองและจะประสบความสำเร็จในด้านการศึกษา ไม่มีผู้เรียนที่ต้องการสอบตกหรือล้มเหลวในการเรียน Festinger³⁸ กล่าวว่าความไม่สบายใจของผู้เรียนอาจจะเกิดจากการที่ต้องกระทำในสิ่งที่ตรงข้ามกับความเชื่อที่ยึดถืออยู่ แนวทางที่ปฏิบัติต่อคนอื่น งานที่ทำ และบทบาทที่เป็นการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองและพฤติกรรม ถ้าผู้เรียนเลือกที่จะเป็นผู้เรียนเรียนดี ได้เหรียญทองหรือเกียรติยศอันดับ 1 พฤติกรรมของผู้เรียนจะแตกต่างจาก ผู้เรียนอื่นๆ ซึ่งคิดว่าตนเองไม่ใช่คนเรียนเหรียญทอง

การวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองและความสำเร็จด้านการศึกษาค่อนข้างชัดเจนในผู้ชายมากกว่าผู้หญิง Campel²⁷ กล่าวว่าความแตกต่างในเรื่องเพศมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองและความสำเร็จโดยเฉพาะผู้เรียนที่ผลการเรียนต่ำกว่าระดับสติปัญญา ผู้เรียนเพศชายที่สติปัญญาดีแต่ผลการเรียนต่ำกว่าปกติมีแนวโน้มที่จะมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองในทางลบมากกว่าผู้เรียนเพศหญิงที่มีสติปัญญาดีแต่เรียนต่ำกว่าปกติ Bamm พบว่าผู้เรียนเพศหญิงทั้งประเภทประสบความสำเร็จสูงและต่ำมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองสูงกว่าผู้เรียนเพศชาย สรุปว่าความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองจะสัมพันธ์กับการไม่ประสบความสำเร็จด้านการศึกษาและความสัมพันธ์นี้จะพบในผู้เรียนเพศชายมากกว่าผู้เรียนเพศหญิง

การมองตนเองของผู้เรียนที่ประสบความสำเร็จ

Gowan³⁹ ได้สำรวจปัจจัยของความสำเร็จในโรงเรียนมัธยมและมหาวิทยาลัย รายงานว่าผู้เรียนประสบความสำเร็จจะมีลักษณะเชื่อมั่นในตนเอง ยอมรับตนเอง และมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองในทางบวก ผู้เรียนที่ประสบความสำเร็จมักจะมีความคิด เกี่ยวกับตนเองทางบวกและมองการศึกษาในอนาคตในแง่ดี ผู้เรียนเหล่านี้มีความมั่นใจในความสามารถทั่วไปและความสามารถในการเรียนของตนเอง รู้สึกรว่าตนทำงานหนักเป็นที่ชอบพอของผู้เรียนอื่น

การมองตนของผู้เรียนที่ไม่ประสบความสำเร็จ

Goldberg⁴⁰ ศึกษาผู้เรียนที่ประสบความสำเร็จต่ำในเกรด 9-12 เกี่ยวกับความสามารถและลักษณะนิสัยที่เรียกว่า How I am พบว่าผู้เรียนที่ประสบความสำเร็จต่ำรับรู้ตนเองว่ามีความสามารถน้อยที่จะทำงานให้สำเร็จตามที่ได้รับมอบหมาย มีความกระหายใคร่รู้น้อย มีความมั่นใจน้อยและไม่ค่อยมีความทะเยอทะยาน Edison และ Bell พบว่าผู้เรียนเพศชายไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองทางลบ มากกว่าผู้เรียนเพศชายที่ประสบความสำเร็จสูงและผู้เรียนเพศชายที่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรมีการยอมรับตนเองน้อย และมักไม่ได้รับการยอมรับจากเพื่อน

Taylor⁴¹ รายงานเกี่ยวกับลักษณะทางบุคลิกภาพและความสำเร็จของผู้เรียนที่ประสบความสำเร็จต่ำกว่าที่ควรว่าจะมีความรู้สึกเศร้าหมอง ไม่สามารถทำอะไรได้ มีปมด้อย รู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า

Fromm⁴² ชี้ให้เห็นลักษณะของผู้เรียนที่มีสุขภาพจิตไม่ดี มักจะมองตนเองในทางลบ ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จและผู้รับปัญหาสำหรับตัวผู้เรียนเอง

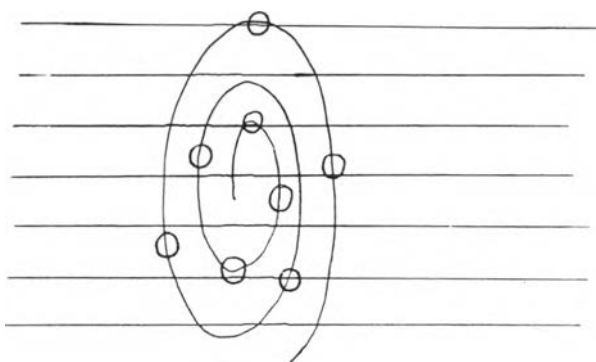
Barrett⁴³ ศึกษาเด็กอัจฉริยะที่ประสบความสำเร็จต่ำ จะมีความรู้สึกว่าคุณไม่มีความสามารถ ทำให้เกิดมีความกดดัน ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ต้องถอยหนีและไม่ยอมแข่งขัน บุคคลเมื่อถูกคุกคามทำให้เปลี่ยนแปลงหรือถูกอิทธิพลครอบงำจะมีผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออก

แสดงให้เห็นว่าความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง ความสามารถของตนเองมีบทบาทสำคัญในการเรียนถ้าผู้เรียนคิดในทางลบก็ควรถามหาสาเหตุว่าอะไรทำให้เกิดขึ้นและพยายามแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงความคิดรวบยอดหรือทัศนคตินั้นๆ ให้เป็นไปในทางบวก ซึ่งอาจกระทำได้โดยการหาสาเหตุด้วยตนเองหรือโดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาต่างๆ ได้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองและแก้ไขตลอดจนเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือความคิดรวบยอดในทางลบเหล่านั้น ทั้งนี้เพื่อจะช่วยให้ผลการเรียนเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นได้

การรับรู้เกี่ยวกับตนเองและความสำเร็จด้านการศึกษา

แรงจูงใจมีผลต่อความสำเร็จด้านการศึกษาคือสิ่งสำคัญมากสำหรับผู้เรียน โดยเฉพาะแรงจูงใจภายในซึ่งเกิดจากการที่ผู้เรียนรับรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกหรือผู้อื่น แนวความคิดนี้เชื่อว่าปัญหาเรื่องการเรียนรู้ของผู้เรียนเกี่ยวข้องกับความเชื่อของผู้เรียนที่ว่าตนเองไม่มีความสามารถมากกว่าจะเป็นเรื่องของการไร้ความสามารถหรืออีกนัยหนึ่งปัญหาด้านการเรียนของผู้เรียนไม่ใช่เพราะปัญหาการมีสติปัญญาต่ำแต่เป็นเพราะว่าผู้เรียนเหล่านั้นรับรู้ตนเองว่าไม่สามารถจะทำงานหรือเห็นว่างานนั้นไม่มีประโยชน์ไม่อยู่ในความสนใจของตนเอง เพื่อเป็นการเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องตัวตน คือทฤษฎีของ Combs และ Snygg⁴⁴ ได้เสนอแนวความคิดว่า แรงขับเคลื่อนพื้นฐานของบุคคลคือการรักษาไว้หรือคงไว้และการยกระดับตัวตน พฤติกรรมทุกอย่างขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของบุคคลโดยไม่มีข้อยกเว้น ซึ่งเท่ากับเป็นการให้ความสำคัญในเรื่องบุคคลของตนเองและโลก ตัวตนเป็นระบบความเชื่อที่ซับซ้อนมีลักษณะดังนี้คือ 1) มีระเบียบ 2) เป็นพลวัตร ซึ่งบุคคลจะยึดมั่นไว้

- 1) ตัวตนเป็นสิ่งที่มีการจัดระเบียบ มีคุณภาพแน่นอนกลมกลืนและเป็นระเบียบ

จากรูปภาพ ภาพขดเป็นวงใหญ่ แสดงถึงความเฉพาะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของตัวตนทั้งหมด ซึ่งจะประกอบด้วยตัวตนส่วนย่อย ได้แก่แผนภาพขดเป็นวงเล็กๆ ซึ่งได้จัดเป็นระเบียบอย่างดีและเป็นส่วนหนึ่งของตัวตนทั้งหมด ตัวตนย่อยเหล่านี้เป็นตัวแทนของความเชื่อที่ผู้เรียนยึดถือเกี่ยวกับตนเอง และผลจากความคาดหวัง ตัวตนย่อยนี้ไม่ใช่จะสำคัญเท่ากันหมด บางส่วนที่ใกล้กับแกนแท้ของตัวตน ก็คือส่วนที่อยู่ใกล้กับศูนย์กลางของตัวตนทั้งหมดจะมีความสำคัญกว่าตัวตนที่เป็นย่อยที่อยู่ห่างจากศูนย์กลาง ความคาดหวังเกี่ยวกับตนเองที่อยู่รอบนอกของแกนของตัวตนทั้งหมดไม่ค่อยมั่นคง แต่ส่วนที่อยู่ตรงกลางจะมั่นคงและต่อต้านการเปลี่ยนแปลง

แปลง จากการศึกษาโดยการวิเคราะห์บุคคลที่ตกอยู่ในความทุกข์ บุคคลส่วนใหญ่มักจะยึดอยู่กับ การหลอกหลวงตนเองว่ากำลังมีความทุกข์สาหัส ความเชื่อที่ยึดถือที่ยากแก่การเปลี่ยนแปลง

ลักษณะของการเป็นระเบียบประการที่สองก็คือ แนวความคิดส่วนย่อยในระบบมีคุณค่าทางบวกและทางลบของมันเอง

คุณภาพของการเป็นระเบียบของตัวตนประการที่ 3 คือ การจัดระเบียบความล้มเหลวและความสำเร็จตลอดระบบ เมื่อความสามารถด้านใดด้านหนึ่งที่สำคัญได้รับการประเมินสูง แต่บุคคลไม่สามารถบรรลุหรือไม่มีความสามารถ จะทำให้การประเมินตนเองในด้านอื่นๆ ต่ำ ในทางตรงกันข้าม ถ้าความสามารถที่สำคัญได้รับการประเมินสูง บุคคลถ้าประสบความสำเร็จก็เท่ากับเป็นการยกระดับการประเมินตนเองในความสามารถอื่นๆ ให้สูงขึ้น ถ้าผู้เรียนคิดว่าตนเป็นผู้มีความสามารถสูงและการเรียนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก การสอบตกบ่อยๆ หรือซ่อมบ่อยๆ จะทำให้ความภูมิใจในตนเองลดลงแม้แต่ในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียน

คุณภาพของการจัดเป็นระเบียบตัวตนประการสุดท้ายคือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เนื่องจากแต่ละบุคคลมีลักษณะแตกต่างกัน ไม่มีใครที่มองโลกหรือตนเองในแนวทางเดียวกันทั้งนี้ เนื่องจากมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน การพยายามเข้าใจบุคคลอื่นจะช่วยอธิบายปัญหาเรื่องการศึกษา

2) ตัวตนเป็นพลวัตร สมมุติฐานเบื้องต้นที่สำคัญที่สุดของทฤษฎีตัวตนที่ถือการคงไว้และยกระดับเกี่ยวกับการรับรู้ตนเองซึ่งเป็นแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมทุกอย่าง แต่ละบุคคลจะต่อสู้เพื่อการคงไว้ ป้องกันและยกระดับตัวตนซึ่งตนเองรับรู้ ถ้าเป็นความจริงก็หมายความว่าประสบการณ์จะถูกรับรู้ในรูปของสิ่งที่ปรากฏออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนแก่ตัวตนและในรูปของพฤติกรรมที่เกิดจากการรับรู้

Combs และ Snygg⁴⁴ กล่าวว่าตัวตนเป็นแก่นแท้ของบุคคลซึ่งสร้างขึ้นมาจากการรับรู้ปรากฏการณ์ตัวตนจึงเป็นผลผลิตของประสบการณ์ของบุคคลและเป็นผู้ผลิตประสบการณ์ใหม่มากเท่าที่จะสามารถทำ หมายความว่าทุกอย่างเป็นที่เข้าใจได้โดยตัวตน ทุกสิ่งที่อยู่หรือถูกรับรู้เฉพาะเมื่อบุคคลสำนึกเกี่ยวกับสิ่งนั้น ทุกสิ่งจะมีความสำคัญหรือไม่สำคัญ สดุดตาหรือไม่ มีค่าหรือไร้ค่าขึ้นอยู่กับว่าสิ่งนั้นมีความสัมพันธ์กับตัวบุคคลนั้นอย่างไร บุคคลประเมินสิ่งต่างๆ และความหมายของมันในรูปของการที่บุคคลมองตัวเองอย่างไร ผู้เรียนหลายคนที่เรียนหนังสือไม่ดีจึงอาจเป็นเพียงเพราะว่า เนื้อหาวิชาหรือกิจกรรมต่างๆ ในวิชาที่เรียนไม่อยู่ในความสนใจ หรือผู้เรียนคิดว่าวิชาเหล่านั้นไม่สำคัญสำหรับตนเอง ก็จะมีรู้สึกไม่ชอบเรียนรายวิชาเหล่านั้น จึงมักจะ

สอบได้ระดับคะแนนต่ำ บางคนต้องเรียนซ้ำทั้งนี้เพราะเกิดการรับรู้ตั้งแต่แรกเกี่ยวกับรายวิชาเหล่านั้น แต่ถ้าผู้เรียนได้ทราบจุดมุ่งหมายและความสำคัญของวิชาต่างๆ เหล่านั้น ว่ามีประโยชน์และจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร ตลอดจนถ้าผู้สอนรายวิชาเหล่านั้นได้เข้าใจและสอนเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนวิชาพื้นฐานต่างๆ อย่างแท้จริง แล้วจะช่วยแก้ทัศนคติและการรับรู้ของผู้เรียน ซึ่งจะเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้เรียนได้ให้ความสนใจรายวิชาดังกล่าวมากขึ้น ปัญหาการเรียนซ้ำก็จะลดน้อยลงตามไปด้วย

การปลูกฝังความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง

การปลูกฝังความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง ควรเริ่มทำขึ้นตั้งแต่อายุน้อย จากประสบการณ์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กทุกๆ วัน เด็กจะสร้างความคิดรวบยอดขึ้น ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าเด็กจะได้รับการปฏิบัติอย่างไรโดยเฉพาะจากพ่อแม่ ฉะนั้นการสร้างบรรยากาศที่ให้ความรักความอบอุ่นในบ้านตั้งแต่แรกเกิดโดยการยิ้ม จุมพิต และเล่นด้วย โดยเฉพาะแม่จะเป็นผู้ทำให้เด็กรู้ว่าตนเป็นที่รักยอมรับหรือไม่ แม่จะเป็นแบบอย่างของลูกสาวและพ่อจะเป็นแบบอย่างของลูกชาย Manis รายงานว่าเด็กจะมีภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองอย่างไร จะสัมพันธ์กับการที่พ่อแม่มีภาพพจน์กับตัวเด็กอย่างนั้น Meyers⁴⁵ กล่าวว่าพฤติกรรมของเด็กเป็นผลมาจากการคาดหวังของคนอื่นๆ ที่มีความสำคัญสำหรับเขา อีกนัยหนึ่งความคาดหวังของบุคคลสำคัญในชีวิตของเด็กจะทำให้เด็กเกิดการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง เด็กบางคนไม่รู้จักระหว่างความรักแก่คนอื่น เพราะพ่อแม่ไม่เคยแสดงความรักและความอบอุ่น สติปัญญาจึงไม่องงามเท่าที่ควรเพราะขาดบรรยากาศที่จะส่งเสริม อาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมของบุคคลสำคัญเป็นเหตุให้เด็กมีความคิดเกี่ยวกับตนเองทางลบ รู้สึกไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีความสามารถ ไม่มีค่า ไม่เป็นที่ต้องการ ไม่เป็นที่รัก สิ่งเหล่านี้สร้างความคิดเกี่ยวกับตนเองในทางผิดๆ เช่น เด็กขาดการยอมรับและความอบอุ่น หรือถ้าเด็กถามแล้วไม่ตอบ เมื่อเด็กเสนอจะช่วยเหลือแต่ถูกพ่อแม่ปฏิเสธไม่ให้ช่วย เมื่อพ่อแม่สร้างควมมีระเบียบวินัยจากความล้มเหลวหรือการทำผิดของลูก เท่ากับไม่ได้สนใจในตัวเด็กและละเลยสิทธิของเด็ก พ่อแม่จะต้องจำใส่ใจว่าพ่อแม่จะต้องเคารพในสิทธิและเชื่อมั่นในตัวเด็ก ก่อนที่เด็กจะเกิดการเคารพตนเองและมีความมั่นใจในตนเอง บางครั้งความต้องการเป็นพ่อแม่ที่ดีทำให้พ่อแม่ให้ความรักแก่ลูกๆ ผิด พ่อแม่มักจะคิดว่าการวิจารณ์ ดุด่าหรือชี้ให้เด็กว่าได้ทำผิดอย่างร้ายแรง เป็นสิ่งที่ดีสำหรับลูก เด็กที่พ่อแม่ลักษณะเช่นนี้จะเริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับตนเองและความสามารถเด็กเหล่านี้มักจะมองว่าตนเองล้มเหลวไม่มีความสามารถ บางกรณีพ่อแม่ไม่มั่นใจและกลัวว่าจะมีอะไรเกิด

กับลูก การเลี้ยงดูลูกจึงกลายเป็นการปกป้องมากเกินไป โดยการพยายามป้องกันอันตรายทุกอย่างทั้งที่เป็นจริงและจินตนาการ ทั้งใกล้หรือไกล เท่ากับสอนเด็กว่าโลกนี้เต็มไปด้วยอันตราย มีโรคร้ายต่างๆ ความเจ็บป่วย สัตว์และแมลงร้าย ซึ่งจะทำให้เด็กไม่กล้าเผชิญโลกแต่เพียงผู้เดียว ในลักษณะเช่นนี้พ่อแม่ทำให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกผิดๆ ซึ่งจะมีผลต่อการเรียนรู้ในภายหลัง

การทำให้สิ่งแวดล้อมในบ้านดีขึ้น

ผู้เรียนที่ประสบความสำเร็จมักจะมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองสูง และมีความมั่นใจในความสามารถในการที่จะนำทางไปสู่ความสำเร็จได้ในอนาคต เนื่องจากมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวตนของผู้เรียนหรือความคิดรวบยอด และความสำเร็จด้านการศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำเรื่องสิ่งแวดล้อมในบ้านมาพิจารณาด้วย Brookover และคณะ (1965) แสดงให้เห็นว่าเมื่อเปลี่ยนความคิดรวบยอดแห่งตนเป็นทางบวก ระดับคะแนนของเด็กก็จะดีขึ้นด้วย และพ่อแม่มีอิทธิพลต่อระดับความคิดรวบยอดและความสามารถของเด็ก นอกจากนี้ยังพบอีกว่าพ่อแม่มีอิทธิพลต่อเด็กและวัยรุ่น พ่อแม่จะได้รับการประเมินว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญ แต่เดิมเชื่อกันว่าพ่อแม่จะมีอิทธิพลน้อยลงเมื่อเด็กย่างเข้าวัยรุ่น แต่ที่จริงแล้วพ่อแม่มีบทบาทต่อการรับรู้ตนเองของลูกมากกว่าที่คาดหมายไว้ Cooper smith ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการยกระดับสิ่งแวดล้อมในบ้าน 3 ประการ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเอกลักษณ์บุคคลโดยทำให้รู้ว่าตนเป็นบุคคลที่มีคุณค่า และให้คุณค่าแก่ตนเองนั่นก็คือ 1) การได้รับความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่จะทำให้เด็กรู้ว่าตนเองมีคุณค่า 2) การที่เด็กได้รับการปฏิบัติโดยพ่อแม่เคารพในสิทธิและให้ความสนใจเป็นการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและ 3) พ่อแม่บอกขอบเขตที่ชัดเจนเพื่อให้เด็กทราบว่า พ่อแม่ต้องการและคาดหวังในความสำเร็จของลูกในระดับใด และการใส่ใจว่าจะอะไรเกิดขึ้นกับเด็ก ทั้ง 3 ประการนี้ช่วยให้เด็กเข้าใจและเกิดทัศนคติที่ดีต่อพ่อแม่ เกิดความรักและความเข้าใจพ่อแม่มากขึ้น

บรรยากาศในบ้าน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการยกย่องตนเองมากกว่าปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคม และอารมณ์ ทำให้เกิดการยกย่องตนเองต่ำ ปัจจัยที่สำคัญก็คือเด็กจะมีทักษะเกี่ยวกับตนเองอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับการแปลทักษะของพ่อแม่ที่มีต่อตนเอง ถ้าพ่อแม่ต้องการให้ลูกมีความคิดเกี่ยวกับตนเองในทางบวก พ่อแม่จะต้องพิจารณาทัศนคติที่แสดงออกมากับลูกและจะต้องไวต่อการที่จะรับรู้ที่ทัศนคติลูกรับรู้ได้อย่างไร

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวัยรุ่น

นักเรียนอาชีวศึกษาระดับ ปวช. ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 15-18 ปี ซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่น การมีความรู้เกี่ยวกับวัยรุ่นจะทำให้ทราบและเข้าใจถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาสุขภาพจิตของนักเรียนได้ดีขึ้น เพราะวัยรุ่นคือช่วงชีวิตระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายในทางเจริญขึ้นทุกระบบ พร้อมกันนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจและสังคมอย่างมาก

การพัฒนาทางด้านจิตใจและสังคมในช่วงวัยรุ่น

ช่วงวัยรุ่นเป็นระยะของพายุบุแคม (Storm and Stress) อารมณ์จะมีความเครียดสูง ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่ร่างกายและต่อมต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางเจริญเติบโต อารมณ์ของวัยรุ่นมักรุนแรง ควบคุมการแสดงออกไม่ได้และอารมณ์ไม่คงที่

แบบแผนทางอารมณ์ (Emotional Pattern) ที่สำคัญในช่วงวัยรุ่น ได้แก่

1. โกรธ (Anger) ส่วนมากวัยรุ่นจะแสดงอารมณ์โกรธที่เลยเถิดไป ลักษณะการตอบสนองอารมณ์โกรธที่พบได้บ่อยคือการไม่พูดไม่จา เขาจะไม่ทำตามในสิ่งที่ผู้ใหญ่บอกให้เขาทำ บางครั้งจะใช้การพูดจาเยาะเย้ยทับถมกับคนที่ไม่ชอบ เดินออกจากห้องไปเฉยๆ ปิดประตูตั้งบังหรือขังตัวเองในห้องไม่พูดกับใคร จนกระทั่งความโกรธของเขาทุเลาลง

การที่วัยรุ่นจะแสดงปฏิกิริยาออกมาอย่างไรเมื่อเขาโกรธนั้นขึ้นอยู่กับ Social class ที่เขา identify มา ในกลุ่มที่มีเศรษฐกิจฐานะต่ำหรือใน Minority group มักจะแสดงความโกรธที่ไม่เหมาะสม คือ แสดงความก้าวร้าวโดยตรงกับพ่อแม่

2. กลัว (Fear) ในช่วงวัยรุ่น Social situation มีความสำคัญกับวัยรุ่นมากกว่าในวัยเด็ก วัยรุ่นจะรู้สึกอายในการที่แสดงออกทุกๆ อย่าง ยกเว้นแต่กับเพื่อนสนิท เขาต้องการที่จะทำในสิ่งที่ดีกับคนแปลกหน้าและสมาชิกที่เป็นเพศตรงข้าม แต่เขาขาดความเชื่อมั่นในตนเอง จึงมีความรู้สึกไม่สบายใจ กลัวคนอื่นวิพากษ์วิจารณ์ว่าตนเองไม่ดี และมักจะเคอะเขินเมื่อเขาต้องการแสดงท่าทางเหมือนผู้ใหญ่เพราะเขาไม่รู้ว่าเขาควรจะทำตัวอย่างไรในสังคม

3. กังวล (Worry) ในวัยรุ่นมักพบว่า ความกังวลที่พบได้บ่อยคือ เรื่องการเรียน การขาดสอบ การสอบ โดยเฉพาะวัยรุ่นหญิงจะกังวลเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตาของตนเอง การขาดความเข้าใจระหว่างพวกเขา กับพ่อแม่ กังวลเกี่ยวกับการมีสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนชายและหญิง การยากลำบากในการคบเพื่อน สถานที่ที่เหมาะสมกับวัยรุ่นที่จะหาความบันเทิง การเลือกอาชีพ

ศาสนา ปัญหาสุขภาพพอนามัย เสื้อผ้า เงิน และแม้แต่ปัญหาเกี่ยวกับบุคลิกภาพที่อ่อนแอ และขาดการควบคุมอารมณ์

4. ริษยา (Jealousy) วัยรุ่นมักจะริษยากลุ่มเพื่อนที่ได้รับสิทธิพิเศษ ผู้ที่ประสบความสำเร็จมากกว่าเขาในการทำงานที่โรงเรียน หรือแข็งแรงกว่า หรือพวกที่ Independent มากกว่าเขา

5. อิจฉา (Envy) ในวัยรุ่นจะเป็นลักษณะของความปรารถนา โลก อยากได้ ไม่เพียงพอแต่ต้องการสิ่งต่างๆ เหมือนกับที่เพื่อนของเขามี แต่เขายังต้องการของที่ดีเหมือนกับเพื่อนๆ ของเขาด้วย

6. ความรัก (Affection) วัยรุ่นจะให้ความสนใจต่อบุคคลที่เขารักและทำให้เขารู้สึกมั่นคง เขาจะพยายามทำสิ่งที่เขาสามารถทำได้เพื่อให้บุคคลที่เขารักมีความสุข เขามักจะแสดงความพอใจโดยการเฝ้ามองและคอยฟังคนที่เขารักด้วยความสนใจอย่างจริงจัง และยิ้มแย้มอยู่เสมอเมื่ออยู่กับคนที่เขารัก

7. รื่นเริง (Joy) ความสนุกสนานของวัยรุ่นจะมาจากการปรับตัวที่ดีของวัยรุ่นต่อภาระงานและสภาพสังคมของเขา จากความสามารถในการที่จะได้รับความสนุกสนานในสภาพการณ์ต่างๆ การปล่อยอารมณ์ที่อัดอั้นอยู่ภายในจากความกังวล ความโกรธ ความอิจฉา และจากความรู้สึกที่ตัวเองเหนือคนอื่น

8. อยากรู้ อยากเห็น (Curiosity) วัยรุ่นเป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งใหม่ๆ ทุกอย่าง อยากรู้ อยากเห็นเกี่ยวกับเพศตรงข้าม เกี่ยวกับเรื่องเพศ ความสัมพันธ์ทางเพศ ซึ่งวัยนี้จะเรียนรู้สิ่งเหล่านี้จากโรงเรียน เพื่อน ครู สังคมรอบบ้าน และสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัวเขา

การเรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์ของวัยรุ่น

ปกติวัยรุ่นไม่สามารถที่จะควบคุมอารมณ์ได้ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกของอารมณ์ที่มีความสุขหรืออารมณ์ที่ไม่พอใจ ดังนั้นการเรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์ของวัยรุ่นจึงมีหลายรูปแบบ บางคนจะใช้วิธีลอมัดลอมถู บางคนก็ปรึกษาผู้ปกครองหรือครู และวัยรุ่นก็พบว่าวิธีที่จะทำให้พวกเขาสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีที่สุด คือการทำงานอย่างหนัก การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ การได้พูดระบายความกังวลกับคนที่สามารถช่วยแก้ปัญหาได้ อาจเป็นเพื่อนหรือผู้ปกครองที่เขาไว้วางใจ

ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)

วัยรุ่นสามารถใช้เหตุผล สมมติฐานแก้ปัญหาเป็นขั้นตอนเป็นระเบียบ พลังความคิดนี้มีส่วนให้วัยรุ่นมองตนเองและโลกรอบตัวเขาผิดไปจากเดิม ศักยภาพนี้เองที่จะกระตุ้นให้เขามีความคิดสร้างสรรค์ได้มากมาย เป็นครั้งแรกในชีวิตที่เขาเริ่มเขียนโคลงกลอน บทความ นิยาม ฯลฯ ทุ่มเทให้ความสนใจอย่างจริงจังในสิ่งที่เขาชอบ เช่น ดนตรี กีฬา วิทยาศาสตร์

ภาพพจน์แห่งตน (Self - concept)

ภาพพจน์แห่งตนประกอบด้วยความนับถือตนเอง (Self-esteem) มองเห็นความงามมีเสน่ห์ของตน ความมั่นคงในจิตใจอันเนื่องมาจากรู้ความต้องการของตนเอง รู้นิสัยใจคอ ข้อดี-ข้อบกพร่องของตน มีค่านิยมที่เป็นไปตามครรลองของสังคม รู้บทบาททางเพศและมีเป้าหมายชีวิตอนาคตค่อนข้างแน่นอน ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวนี้ สิ่งสำคัญที่สุดคือความนับถือตนเอง ความนับถือตนเองคือ การยอมรับและเห็นคุณค่าของตนเอง

ครอบครัวกับวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นช่วงชีวิตที่ค่อนข้างยุ่งยากสำหรับตัววัยรุ่นเอง ทั้งยังเป็นที่ยุ่งยากลำบากใจสำหรับผู้เป็นบิดามารดาอีกด้วย การพัฒนาการวัยนี้มีลักษณะเฉพาะ (Unique) ที่แตกต่างกันไปตามยุคสมัย ปัญหาระหว่างวัยมักจะเกิดขึ้นเมื่อบิดามารดายึดมั่นกับรูปแบบและประสบการณ์ของตนเองมากเกินไป โดยใช้ทัศนคติวิธีการสมัยตนเป็นวัยรุ่นมาปฏิบัติกับบุตรวัยรุ่น เป็นวิธีการที่ล้าสมัยใช้ไม่ได้กับวัยรุ่นในยุคปัจจุบัน บิดามารดาจำเป็นต้องเปลี่ยนทัศนคติหรือทำที่ต่อบุตรเสียใหม่ให้แตกต่างไปจากที่เคยปฏิบัติเมื่อบุตรยังเป็นเด็กเล็ก และต้องคาดการณ เรียนรู้ไปกับบุตรวัยรุ่นของตนเองด้วยว่า ความแข็งแกร่ง (Strength) ทัศนคติ (Attitude) และทักษะ (Skills) ด้านใดที่บุตรจำเป็นต้องมีการเตรียมการณ เพื่อเป็นผู้ใหญ่ที่ดูแลรับผิดชอบตนเองได้ นอกจากนี้บิดามารดาควรไวต่อความรู้สึก ความต้องการของบุตรวัยรุ่น ควรปรับความเข้าใจให้สอดคล้องไปกับการเจริญพัฒนาของบุตร การห้ามปรามจำกัดขอบเขตวัยรุ่นควรมีในระดับพอเหมาะพอควร หากจำกัดมากเกินไปเขาก็จะคิดว่า บิดามารดาไม่เข้าใจหรือไม่ไว้วางใจเขา หากน้อยเกินไปเขาก็คิดว่า บิดามารดาไม่สนใจเขา บิดามารดาควรให้ออกาสบุตรวัยรุ่นดูแลรับผิดชอบตนเองบ้าง ไม่

ควรตีกรอบให้เขาอยู่ในโลกแคบเฉพาะในแวดวงครอบครัวเกินไปเพราะเขาจะรู้สึกอึดอัดใจมาก
วัยรุ่นต้องการเรียนรู้และสัมผัสโลกภายนอกด้วยตัวของเขาเอง บิดามารดาจะช่วยส่งเสริมและให้
โอกาสบุตรวัยรุ่นได้ โดยการอนุญาตให้เขาคลุกคลีกับเพื่อนสนิท พยายามทำตัวคุ้นเคยกับเพื่อนๆ
ของเขา สนับสนุนให้บุตรวัยรุ่นได้เห็นโลกกว้างโดยอนุญาตให้เขาพักค้างคืนที่บ้านญาติต่าง
จังหวัดหรือเพื่อนสนิทเป็นครั้งคราว ไปทัศนศึกษาตามสถานที่ต่างๆ กับหมู่เพื่อที่ไว้ใจได้หรือเข้าค่าย
เยาวชน

วัยรุ่นต้องการมีเสรีภาพส่วนตัว (Privacy) ต้องการมีเวลาหรือมีที่ทางห้องพักเป็นสัดส่วน
ของตนเอง ควรที่ผู้ใหญ่จะตระหนักถึงความสำคัญและจัดหาให้เป็นการส่งเสริมความเป็นตัว
ของตัวเอง เรียนรู้จะรับผิดชอบตนเอง

บิดามารดาควรพยายามเข้าใจใกล้ชิดบุตรของตนตั้งแต่เมื่อเขายังเป็นเด็ก เพราะบุตร
จะมีความผูกพันเกรงใจและรับฟังผู้ใหญ่อยู่มาก มิฉะนั้นแล้วบิดามารดาจะควบคุมบุตรวัยรุ่นได้
ยากเมื่อเขามีปัญหา การเสียสละเวลา 5-10 ปี เพื่อให้มีโอกาสคลุกคลีใกล้ชิดกับบุตรเมื่อเขายัง
เล็กจะช่วยให้เข้าใจนิสัยใจคอและความต้องการของเขา เป็นรากฐานของของความรัก ความอบ
อุ่นพื้นฐาน

วัยรุ่นต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อนๆ และของผู้ใหญ่ที่อยู่รอบตัวเขา ไม่ว่าจะ
บิดามารดา พี่ชาย พี่สาว ครู อาจารย์ ฯลฯ ผู้ใหญ่ที่อยู่รอบตัวเขาเหล่านี้มีส่วนช่วยส่งเสริมให้
เขายอมรับมีความนับถือตนเอง เด็กหญิงที่ใกล้ชิดสนิทสนมผูกพันกับมารดา มีบิดาผู้ให้ความ
เอ็นดูเห็นความน่ารักมีเสน่ห์ในตัวเธอ จะช่วยปลูกฝังให้เธอมีความพึงพอใจภูมิใจในความเป็น
หญิงของเธอ ต่างจากเด็กหญิงผู้ที่ไม่มีความเข้าใจกับมารดาอย่างรุนแรง รู้สึกว่าตนเป็นที่จึง
เกลียดชังขงมารดา หรือมีบิดาที่ไม่เคยแสดงความเอ็นดู ไม่เห็นความน่ารักของบุตรสาวของ
ตน มีแต่ด่าว่า มีผลให้บุตรสาวไม่มีความภูมิใจในความเป็นหญิงของตนหรือไม่เห็นคุณค่าของตน
เอง ส่วนวัยรุ่นชายก็เช่นเดียวกันควรจะได้เข้าใจและใกล้ชิดกับบิดาเพื่อทำให้วัยรุ่นชายต้องการ
เลียนแบบกับท่าน มารดาเองก็ควรเอ็นดูชื่นชมบุตรชายวัยรุ่นอย่างห่างๆ ไม่ควรเข้าไปยุ่งวุ่น
จุ่นจ้านกับเขามากเกินไปทำให้เขากลายเป็น “ลูกชายติดแม่” (Mama's boy) เช่นเดียวกับวัยรุ่น
หญิงที่เป็น “ลูกสาวติดพ่อ” (Daddy's girl) ซึ่งนำไปสู่พยาธิสภาพของบุคลิกภาพและจิตใจได้

อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนวัยรุ่น

เวลาส่วนใหญ่ของวัยรุ่นใช้ไปกับการอยู่นอกบ้านกับกลุ่มเพื่อน ซึ่งกลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติ ความสนใจ ค่านิยม และพฤติกรรมของวัยรุ่น มากกว่าครอบครัว แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าอิทธิพลของครอบครัวถูกช่วงชิงโดยกลุ่มเพื่อน ซึ่งกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลมากกว่า เพราะบางเรื่องวัยรุ่นได้อิทธิพลจากกลุ่มเพื่อน ปัญหาในเรื่องชีวิตต่างๆ ไปสำหรับวัยรุ่นเขาจะถือว่าผู้ปกครองของเขามีความสามารถมากกว่า บางเรื่องเพื่อนๆ ของเขาก็สามารถเป็นที่ปรึกษาและแนะนำเขาได้ พบว่าวัยรุ่นในเมืองกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลมากกว่าวัยรุ่นชนบท เขาจะต้องพยายามทำทุกทางที่จะให้กลุ่มยอมรับ

การพัฒนาทางบุคลิกภาพในวัยรุ่น

การที่วัยรุ่นจะพัฒนาทางบุคลิกภาพไปสู่ผู้ใหญ่ได้สำเร็จ วัยรุ่นต้องผ่านการมีการรับรู้ตัวตนเป็นเพศใด (Gender Identity) ที่สมบูรณ์มาก่อน และสามารถแก้ไขความขัดแย้งภายในจิตใจในระยะ Oedipal Complex ไปได้อย่างเรียบร้อย และสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าวัยรุ่นสามารถพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองได้อย่างประสบผลสำเร็จคือ

1. มีอิสระ พึ่งตนเองได้ (Independence) มีความมุ่งมั่นและมีมโนธรรมในจิตใจ
2. สร้างเอกลักษณ์แห่งตน (Identity) มีการมองตนเพื่อให้รู้ใจและรู้จักตนเอง
3. มีความรักความผูกพันกับผู้อื่นได้ (Intimacy) คือการมีมนุษยสัมพันธ์

นิยามศัพท์ สุขภาพจิต (Mental Health)

1. องค์การอนามัยโลก (World Health Organization) สุขภาพจิต หมายถึง สภาพชีวิตที่เป็นสุข ผู้มีสุขภาพจิตดีไม่เพียงแต่จะปราศจากโรคจิตและโรคประสาทเท่านั้น แต่ยังสามารถปรับปรุงตัวให้อยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมของตนได้อย่างมีความสุขด้วย มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยดี มีชีวิตที่สมดุลย์ สามารถสนองความต้องการของคนในโลกได้โดยไม่มีข้อขัดแย้งใดๆ ภายในจิตใจตนเอง

2. ฝน แสงสิงแก้ว⁴⁶ สุขภาพจิต คือสภาพชีวิตที่เป็นสุข มีอารมณ์มั่นคงสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงมากๆ ได้ มีสมรรถภาพในการทำงาน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความพอใจ

ลักษณะของบุคคลที่ปรับตัวไม่ได้

คาร์ล โรเจอร์⁴⁷ (Carl Rogers) กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่ปรับตัวไม่ได้ไว้ดังนี้ คือ

1. มีความขัดแย้งระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับตนและประสบการณ์อย่างมาก ทำให้เกิดความสับสน วิตกกังวล ไม่แน่ใจ
2. ไม่สามารถเปิดตนเองให้กับประสบการณ์ และโดยทั่วไปประสบการณ์ที่ยอมรับมีน้อยมากและมีน้อยกว่าประสบการณ์ที่บิดเบือนจากความเป็นจริง

เวซันต์ เฮงสูนิช⁴⁸ กล่าวถึง ปัญหาสุขภาพจิตวัยรุ่น ดังนี้

เด็กวัยรุ่นที่ป่วยด้วยโรคทางจิตมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ดังเห็นได้จากข้อมูลเฉพาะเด็กวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ที่ป่วยเป็นโรคจิตและเข้ารับการรักษาพยาบาลในปี พ.ศ.2531, 2532 และ 2533 เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 12 ต่อปี อย่างไรก็ตาม สถิติผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาเป็นผู้ป่วยที่อาการหนักแล้ว ส่วนกลุ่มที่มีปัญหาสุขภาพจิตในระดับที่ยังไม่ถึงขั้นต้องเข้ารับการรักษาหรือไม่รู้ว่าคุณเองมีปัญหาสุขภาพจิตนั้นยังมีอยู่จำนวนมาก ซึ่งยังไม่ได้มีการสำรวจในภาพรวมได้ ตัวบ่งชี้ปัญหาสุขภาพจิตที่สำคัญอีกประการหนึ่งคืออัตราการฆ่าตัวตายของคนไทย โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นอายุ 15-24 ปี เป็นกลุ่มที่มีอัตราฆ่าตัวตายสูงกว่ากลุ่มอื่น การที่เด็กวัยรุ่นมีสุขภาพจิตไม่ดีย่อมส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์ เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนในด้านต่างๆ เช่น พฤติกรรมก้าวร้าว ในความรุนแรงในการแก้ปัญหา มีส่วนหนึ่งเศร้าหมอง สิ้นหวังพฤติกรรมถดถอย เกิดความไม่มั่นคงทางจิตใจ ก่อให้เกิดปัญหาการติดสารเสพติด มั่วสุมทางเพศเกิดโรคทางเพศสัมพันธ์ เช่น โรคเอดส์ สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากความยากจนและสภาพความเป็นอยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลลูกหลานหรือเลี้ยงดูอย่างเข้มงวดคาดหวังในตัวลูกมากเกินไป หรือมีการทารุณทะเลาะวิวาทกันในครอบครัว สภาพครอบครัวแตกแยกหรือมีการทารุณทางจิตใจหรือทารุณทางเพศในครอบครัว ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของเด็ก เด็กวัยรุ่นที่อยู่ในกำลังแรงงานก็มีจำนวนไม่น้อยที่ถูกเอารัดเอาเปรียบและกดขี่แรงงาน หรืออยู่ในสภาพการทำงานที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิต

จากผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบต่างๆ ที่ไม่ใช่สติปัญญา มีความสัมพันธ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตัวพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีที่สุดได้แก่คะแนนเฉลี่ยสะสม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนอาชีวศึกษาระดับ ปวช. มีเปอร์เซ็นต์การออกกลางคันสูงกว่านักศึกษาระดับอื่น เกิดความสูญเสียเปล่าทางการศึกษาอยู่จำนวนหนึ่งซึ่งหมายรวมถึงการสอบตก การพักการเรียน การลาออกกลางคัน เนื่องจากไม่สามารถผ่านตามเกณฑ์การศึกษาที่กำหนด สถานศึกษาสามารถช่วยเหลือโดยการจัดสอนซ่อมเสริมให้แก่นักเรียนที่เรียนต่ำกว่าเกณฑ์ เพื่อช่วยป้องกันปัญหาความประพฤติที่อาจเกิดตามมา เพราะเขาประสบปัญหาด้านการเรียน อาจทำให้อับอายไม่สบายใจ มีความวิตกกังวล มีปมด้อย ท้อแท้ เบื่อหน่ายการเรียน ฝ่ายจิตวิทยาโรงพยาบาลประสาทเชียงใหม่ (2524) ศึกษาปัญหาสุขภาพจิตของนักเรียนมัธยมในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ พบว่านักเรียนที่มีปัญหาในด้านการเรียน 76.58% มีสติปัญห่าปานกลาง (Average) และสูงกว่าปานกลาง (Bright Normal) ซึ่งแท้จริงน่าจะเรียนได้ดีกว่านี้ เนื่องจากเด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่มีปัญหาทางด้านบุคลิกภาพและการปรับตัว จึงทำให้ผลการเรียนไม่ดีเท่าที่ควร เด็กที่เรียนอ่อนถือว่าเป็นเด็กที่มีปัญหาทางสุขภาพจิตแบบหนึ่ง ซึ่งขาดความสามารถที่ดีในการปรับตัวให้เข้ากับการเรียนการสอนของครูและเพื่อนร่วมชั้น เด็กที่มีปัญหาเหล่านี้ส่วนใหญ่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีปมด้อย มีการแสดงพฤติกรรมต่อต้านสังคม เช่น ก้าวร้าว หนีโรงเรียน

กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ⁴⁹ พบว่าพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นวัยรุ่นมีปัญหาการปรับตัวทางด้านอารมณ์และสังคม พฤติกรรมที่เป็นปัญหามีทั้งก้าวร้าวและถอยหนี พฤติกรรมที่เป็นปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุมาจากปัญหาทางครอบครัว เช่น พ่อแม่ทะเลาะหรือหย่าร้างกัน สาเหตุอีกประการหนึ่งคือ การอบรมเลี้ยงดูเด็กไม่ถูกต้อง เช่น บิดามารดา มีความเห็นขัดแย้งกันในวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ใช้วิธีการอบรมที่เข้มงวดเกินไปหรือตามใจเกินไป ส่วนนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนสูง มีความสัมพันธ์กับบิดามารดาและพี่น้องดีกว่านักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนต่ำอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และ .02 ตามลำดับ

ปัญหาของวัยรุ่น

ปัญหาที่พบบ่อยในวัยรุ่น ได้แก่

1. Identity confusion หมายถึง ภาวะที่เด็กไม่สามารถเข้าใจความเป็นตัวของตัวได้ ไม่สามารถเลือกแนวการเรียน อาชีพ ไม่รู้ความถนัดของตัวเอง ไม่มั่นใจตัวเอง ไม่รู้สึกว่าจะสร้างค่านิยมของตัวเองได้ ไม่แน่ใจในภาพพจน์ของตน ผลคือทำให้เกิดการวางตัวไม่ถูก ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง อาจดำเนินชีวิตของตนเองไปไม่ถูก ถ้ามีมากก็จะมีผลทำให้เกิดปัญหาในการเรียนและตามด้วยอาชีพและการปรับตัวในวัยผู้ใหญ่ด้วย

2. การปรับตัวในเรื่องเพศ โดยเฉพาะการปรับตัวกับเพศตรงข้าม มีความไม่แน่ใจในการกระทำของตน ไม่กล้า มักเนื่องมาจากความไม่มั่นใจเป็นส่วนใหญ่ อาจทำตัวเกินพอดีไปก็ได้

3. ปัญหาการปรับตัวต่อ Authorities นับตั้งแต่ พ่อแม่ ครู อาจารย์ หรือกลุ่มคนที่อยู่เหนือตนในด้านอื่นๆ ด้วย ความรู้สึกส่วนใหญ่แล้วมีลักษณะไม่ลงรอยกัน ขัดแย้งไม่เห็นด้วย โกรธ คับแค้น และอาจแสดงพฤติกรรมรุนแรง ทั้งนี้เพื่อความรู้สึกอิสระของตนเท่านั้น

ปัญหาของวัยรุ่นนั้น อาจเกิดเฉพาะต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือต่อกลุ่มก็ได้ เช่น ปัญหาต่อระบบการปกครอง การเมือง การเรียน และอื่นๆ ทำให้วัยรุ่นนั้นมีปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการ เรียกว่า Adolescent turmoil เมื่อมาถึงจุดหนึ่งอาการที่เป็นปัญหาต่างๆ ก็จะหายไปเป็นปกติ หลังจากวัยรุ่นผู้นั้นผ่านพ้น Adolescent turmoil แล้ว

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์⁶⁰ ศึกษาสุขภาพจิตในโรงเรียนพบว่า อาการระยะเริ่มแรกที่แสดงถึงการมีปัญหาสุขภาพจิตแยกออกเป็น 2 ด้านที่สำคัญคือ

- 1) ปัญหาด้านการเรียน
- 2) ปัญหาด้านความประพฤติ

1) ปัญหาด้านการเรียน

หมายถึงปัญหาที่เกิดจากความเสื่อมทางสุขภาพจิตของนักเรียนแล้วไปมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนลดลง ทั้งๆ ที่มิได้มีความบกพร่องของร่างกายและเชาวน์ปัญญา และจากการศึกษาประวัติการเรียนในอดีต ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนมักอยู่ในเกณฑ์ดีหรือปานกลาง

อาการต่างๆ ที่ส่อให้เห็นว่าเกิดปัญหาทางด้านสุขภาพจิต สรุปได้ดังนี้

- (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนลดลงกว่าเดิม และลดลงมากขึ้นๆ เรื่อยมา
- (2) มักขาดเรียน หรือไปโรงเรียนสายบ่อยครั้งหรือเป็นประจำ โดยไม่สมเหตุสมผล หรือไม่มีเหตุผลเพียงพอ เช่น ปวดท้อง ปวดศีรษะ ฯลฯ
- (3) ในขณะที่เรียนหนังสือชอบนั่งใจลอยมองออกไปนอกห้องหรือนั่งจ้องกระดานดำโดยไม่รับรู้ในบทเรียนที่ครูสอน เมื่อเรียกถามตอบไม่ตรงคำถาม หรือนิ่งเงียบไม่ยอมตอบ หรือไม่มีสมาธิในการเรียน
- (4) ชอบแสดงอาการเบื่อหน่ายในการเรียน เช่น บ่นไม่ชอบครูที่สอน บ่นไม่ชอบวิชาที่เรียน บ่นไม่ชอบเพื่อนในห้อง เป็นต้น
- (5) มักผลัดส่งการบ้านหรือไม่ทำการบ้าน โดยไม่มีเหตุผลหรือทำงานช้าส่งงานช้ากว่ากำหนดอยู่เสมอ ทั้งๆ ที่มีประวัติในอดีตว่ามีความสามารถในการทำงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ปัญหาด้านพฤติกรรม

หมายถึงปัญหาที่เกิดจากความเสื่อมของสุขภาพจิตของนักเรียนแล้วไปแสดงออกทางพฤติกรรม อาจเริ่มจากสังเกตเห็นได้ยากแสดงออกน้อยมากในรายที่เก็บความรู้สึกได้ดีหรือในรายที่เริ่มมีปัญหา จนถึงขั้นสังเกตเห็นได้ชัดเจน

อาการต่างๆ ที่แสดงออกมา สรุปได้ดังนี้

- (1) มีอารมณ์ไม่มั่นคง เช่น อารมณ์ฉุนเฉียวบ่อยครั้ง หรือหน้าตาหงอยเหงา เศร้าซึมอยู่เป็นนิจ สีหน้ามีความทุกข์อยู่เสมอ ไม่สดชื่นแจ่มใสไม่เหมาะสมกับระดับอายุเดียวกัน ซึ่งกำลังสดชื่น ร่าเริง
- (2) ชอบก่อความวุ่นวาย แสดงอาการเรียกร้องความสนใจตลอดเวลา ชอบพาลหาเรื่องทะเลาะกับคนอื่น มีความอิจฉาริษยา เกลียดชังคนอื่น เห็นคนอื่นเป็นศัตรูไปหมด มองโลกในแง่ร้าย มีความระแวงว่าครูและเพื่อนๆ ไม่ชอบตน คอยแต่จะให้ร้ายแก่ตนเสมอ
- (3) ชอบพูดปดหรือคุยโอ้อวดอวดอ้างคุยโอ้
- (4) ชอบลักขโมยต่างๆ ที่ฐานไม่ชัดเจน เช่น ลูกเศรษฐีแต่ขโมยปากกาเพื่อนเต็มกระเป๋าเก็บไว้เฉยๆ เป็นต้น
- (5) เข้ากับเพื่อนไม่ค่อยได้ เพราะไม่ยอมเข้ากับเพื่อนหรือเพื่อนไม่ชอบที่ ชอบไปรับแกลเขาเสมอๆ ชอบหลบหน้าคนอื่น แยกตนเองออกจากเพื่อน แสดงให้เห็นว่าชอบทำงานและเล่นตามลำพังคนเดียว มากกว่าทำงานกลุ่ม

- (6) หนีโรงเรียน ขาดความรับผิดชอบในการเรียนและการทำงาน
- (7) แสดงความรู้สึกว่าตนเองมีปมด้อย และขาดความเชื่อมั่นในตนเอง
- (8) แสดงอารมณ์โกรธมากเกินควรต่อคำตำหนิ หรือคำวิพากษ์วิจารณ์ของบุคคลอื่น โดยไม่พิจารณาถึงเหตุผล เป็นการไม่ยอมรับตนเอง
- (9) พยายามแข่งดีแข่งเด่นเอาชนะคนอื่นมากเกินไป แม้ว่าบางอย่างเกินความสามารถและเกินแกว้สยที่จะทำได้ เช่น เรียนให้ได้ที่ 1 เท่ากับคนที่มิเชอร์ปัญญาสูงกว่าตน
- (10) ขอบคบหาสมาคมกับบุคคลที่ด้อยกว่าหรืออายุน้อยกว่า เพื่อจะได้เป็นผู้นำสร้างปมเด่นลบปมด้อย และทำให้เป็นที่ยอมรับแก่บุคคลอื่นได้ เพราะเด็กยอมอ่อนแอกว่าและสู้ไม่ได้อยู่แล้ว

อันที่จริงพฤติกรรมทั้ง 10 ประการดังกล่าวข้างต้น อาจพบได้ในนักเรียนหรือบุคคลธรรมดา แต่เขาเหล่านั้นจะแสดงอาการเพียงชั่วคราวชั่วคราว เมื่อมีปัญหาหรือมีความตึงเครียดทางอารมณ์มากๆ และจะหายไปโดยเร็ว แต่เด็กที่มีสุขภาพจิตเสื่อมหรือมีปัญหาทางสุขภาพจิตจะแสดงพฤติกรรม ดังกล่าวมากขึ้นและบ่อยครั้งมากขึ้นไป และเมื่อเกิดอาการเหล่านั้นแล้วจะเป็นอยู่ในระยะเวลาค่อนข้างนานเกินไป อาจเป็นวันเป็นสัปดาห์หรือเป็นเดือนๆ

ผลงานวิจัยในประเทศ⁴⁸

รายงานทางการแพทย์จากโรงพยาบาลสาขาจิตเวชแจ้งว่า เยาวชนมีสุขภาพจิตไม่ดี พ.ศ. 2523 พบว่าในจำนวนผู้ป่วยจิตเวชทั้งหมดมีจำนวนที่เป็นเยาวชนถึงร้อยละ 23.73 (จากจำนวนผู้ป่วย 7,110 คน) โดยมีข้อมูลว่าส่วนมากอยู่ในช่วงอายุ 20-24 ปี เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง และมาจากภาคกลางมากกว่าภาคอื่นๆ

สุขภาพจิตของเยาวชนในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่าผู้ที่อยู่ในวัยเรียนถึงร้อยละ 35 ของตัวอย่างเป็นคนมีอารมณ์อ่อนไหวง่าย คิดมาก มีความวิตกกังวลสูง มีความโน้มเอียงจะเป็นโรคประสาทได้ง่าย ซึ่งมีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากครอบครัว บิดามารดาทะเลาะกันและใช้อารมณ์กับลูกเป็นผลทำให้เด็กพวกนี้ส่วนใหญ่เป็นคนเก็บกด ส่วนการศึกษาของกองอนามัย โรงเรียนกระทรวงสาธารณสุข และสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปี 2522 พบว่า เยาวชนกลุ่มตัวอย่าง โดยส่วนรวมมีภาวะสุขภาพจิตอยู่ในคะแนนระดับปานกลางและค่อนข้างสูง

งานวิจัยที่แสดงถึงสุขภาพจิตที่สามารถพัฒนาได้ ถ้ามีการบำบัดรักษาที่ถูกต้องคือ งานที่ศึกษาสุขภาพจิตและการปรับตัวของเด็กหนีบ้าน พบว่า เด็กที่หนีบ้านส่วนใหญ่เป็นลูกคนกลางที่มักจะมีบุคลิกภาพเก็บตัวอยู่แล้ว มาจากครอบครัวยากจน เมื่อนำออกจากบ้านมาเร่ร่อนอยู่ สุขภาพจิตของเด็กอยู่ในภาวะที่ค่อนข้างเสื่อมทราม แต่เมื่อนำมาอยู่ในสถานสงเคราะห์และได้รับการช่วยเหลือเด็กก็สามารถปรับตัวได้ดี พบว่าครอบครัวมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อสุขภาพจิตของวัยรุ่นคือ เด็กวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวจะมีสุขภาพจิตดีกว่าเด็กวัยรุ่นที่อยู่ในสถานสงเคราะห์อย่างมีนัยสำคัญ จะมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกน้อยกว่าเด็กวัยรุ่นที่อาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์และวัด

งานวิจัยเรื่อง การปรับตัวและปัญหาสุขภาพจิตของนักเรียน นักศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาสุขภาพจิตอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านความรู้สึกผิดปกติของร่างกาย ย้ำคิดย้ำทำ ความรู้สึกไม่ชอบติดต่อกับคนอื่น ซึมเศร้า ก้าวร้าว ทำลาย กลัวไม่มีเหตุผล หวาดระแวงและโรคจิต ด้านการปรับตัวทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับปัญหาสุขภาพจิต เมื่อมีการปรับตัวสูงจะทำให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตสูงตามไปด้วย การปรับตัวมีส่วนสัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนโดยเฉพาะด้านบุคลิกภาพ ซึ่งมักมีปัญหาการปรับตัวระหว่างนิสิต - เพื่อนร่วมชั้นเรียน อาจารย์ ด้านครอบครัว ปัญหาสำคัญคือรายได้ ทุนการศึกษาและด้านสุขภาพโดยเฉพาะสุขภาพจิตที่เกิดจากการคร่ำเคร่งในการเรียน โดยไม่มีการพักผ่อนหรือเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ เด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์มีสุขภาพจิตอยู่ในระดับต่ำกว่าเด็กวัยรุ่นในโรงเรียนในทุกด้าน โดยเด็กวัยรุ่นชายมีสุขภาพจิตดีกว่าเด็กวัยรุ่นหญิง และเด็กวัยรุ่นตอนต้นมีสุขภาพจิตดีกว่าเด็กวัยรุ่นตอนกลาง ปัญหาสุขภาพจิตที่พบมากที่สุด คือการย้ำคิดย้ำทำและความรู้สึกไม่ชอบติดต่อกับคนอื่น

งานวิจัยเรื่องปัญหาสุขภาพจิตของวัยรุ่นที่บิดาเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง พบว่า เด็กวัยรุ่นและมารดาวัยรุ่นที่มีปัญหาสุขภาพจิตส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่บิดาเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง เด็กวัยรุ่นและมารดาวัยรุ่นที่บิดาเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง มีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพจิตมากกว่าเด็กวัยรุ่นและมารดาวัยรุ่นที่บิดาไม่เป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง และในครอบครัวของผู้ป่วยโรคพิษสุราเรื้อรัง วัยรุ่นที่มีมารดามีปัญหาสุขภาพจิตร่วมด้วย มีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพจิต มากกว่าวัยรุ่นที่มารดาไม่มีปัญหาสุขภาพจิต

สภาพและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความผิดปกติทางจิต

1. พฤติกรรมก้าวร้าว นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ อยู่ในครอบครัวที่ไม่แออัด มีพฤติกรรมก้าวร้าวในครอบครัว ร้อยละ 58 และเป็นพฤติกรรมก้าวร้าวมากที่สุดเพียงร้อยละ 3.9 เท่านั้น

2. การหนีโรงเรียน ปัจจัยและสาเหตุที่สัมพันธ์ต่อการหนีโรงเรียนของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การใช้เวลาว่าง ปัญหาสุขภาพ สถานที่ศึกษา ค่าใช้จ่ายต่อวัน การเที่ยวเตร่ในสถานเริงรมย์ การสูบบุหรี่และการดื่มสุรา การเล่นเกมพนัน การเสพยาเสพติดและการประพฤตินอกตำหนองชู้สาว

3. การก่อเหตุทะเลาะวิวาท นักเรียนที่ก่อเหตุส่วนใหญ่เป็นเรียนชาย มีอายุระหว่าง 19-20 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยรุ่นตอนปลาย มีความรักเพื่อนและต้องการเพื่อนมาก นักเรียนที่ก่อเหตุทะเลาะวิวาสนั้น มีความประสงค์จะช่วยเพื่อน สาเหตุการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของนักเรียนมีเหตุเบื้องต้นมาจากตัวนักเรียนมีนิสัยเกเร มีความคึกคะนอง เสพของมีนเมา โกรธเคืองกันมาก่อน และถูกยั่วยุ ประกอบกับขาดความรักความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่และอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับความประพฤติและมารยาท จากบิดามารดา ครู อาจารย์และโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ได้แก่ อิทธิพลของสื่อมวลชน การเป็นตัวอย่างไม่ดีของผู้ใหญ่ การเชียร์กีฬาด้วยถ้อยคำยั่วยุ การปลอมตัวเป็นนักเรียนและยุยงให้นักเรียนทะเลาะวิวาทกันของบุคคลภายนอก

4. การกระทำผิดกฎหมายและอื่นๆ มีดังนี้

ก. เยาวชนอายุ 19-25 ปี กระทำผิดมากกว่าเยาวชนอายุ 14-18 ปี และเยาวชนชายกระทำผิดในความผิดทุกประเภทมากกว่าเยาวชนหญิง ยกเว้นความผิดเกี่ยวกับการค้าประเวณี

ข. ปัจจัยที่นำไปสู่การกระทำผิด คือ ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมและปัจจัยทางครอบครัว โดยปัจจัยทางสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลสำคัญที่สุด ได้แก่ การศึกษา การดื่มสุรา ติดยาเสพติด การเที่ยวเตร่ตามสถานเริงรมย์ เล่นการพนัน การมีอาวุธ และการมีเพื่อนสนิทถูกจับกุม ส่วนปัจจัยทางครอบครัวมีอิทธิพลรองลงมาได้แก่ รายได้ต่ำ บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีการ

ศึกษาดำหรือไร้การศึกษา บิดามารดาไม่ได้อยู่ด้วยกัน การหย่าร้างหรือตายจากกัน มีบุตรหลายคน มีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยและสมาชิกบางคนในครอบครัวบางคนชอบดื่มสุรา ดินยาเสพติด หรือเคยต้องโทษมาก่อน

ค. เยาวชนที่มีรายได้น้อยหรือไม่มีรายได้ มีการศึกษาดำหรือไร้การศึกษา มีแนวโน้มการกระทำผิดมากกว่าเยาวชนกลุ่มอื่น เยาวชนที่เคยกระทำผิดมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดชนิดที่ร้ายแรงยิ่งขึ้น และเยาวชนที่บิดามารดาได้รับราชการมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดมากกว่าเยาวชนที่บิดามารดาประกอบอาชีพอื่น

ง. มูลเหตุจูงใจในการกระทำผิดของเยาวชน แตกต่างกันไปตามประเภทของความผิด ดังนี้

(1) การกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน มีมูลเหตุมาจากการชักจูงจากเพื่อนและความต้องการสิ่งฟุ่มเฟือย

(2) การกระทำผิดเกี่ยวกับอาวุธ มีมูลเหตุมาจากต้องการป้องกันตนเองหรือชอบเล่นอาวุธ

(3) การกระทำผิดเกี่ยวกับทำร้ายร่างกาย มูลเหตุส่วนใหญ่มาจากความโกรธจนขาดความยับยั้งคิด ต้องการแก้แค้นหรือมีนเมาขาดสติ

(4) การกระทำผิดเกี่ยวกับการฆ่าคนตาย มีมูลเหตุมาจากครอบครัวที่ถูกทำร้าย ถูกดูหมิ่นศักดิ์ศรี และเกิดจากความประมาท

(5) การกระทำผิดเกี่ยวกับการข่มขืนกระทำชำเรา มีมูลเหตุมาจากเพื่อนฝูงชักจูง และเห็นตัวอย่างจากสื่อมวลชน

5. โรคจิต สรุปรูปเนื้อหาสาระสำคัญได้ดังนี้ คือ

(ก) ผู้ป่วยจิตเภทส่วนใหญ่มีอายุ 16-25 ปี โสด มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ไม่มี รายได้ประจำ ผู้ป่วยชายมีภูมิลำเนาอยู่ภาคกลาง ผู้ป่วยหญิงมีภูมิลำเนาอยู่กรุงเทพมหานคร และส่วนใหญ่เป็นบุตรคนกลาง มาจากครอบครัวที่พ่อแม่อยู่ด้วยกันแต่ทะเลาะกันรุนแรง สนิท และมีความสัมพันธ์กับมารดามากกว่าบิดา

(ข) ผู้ป่วยจิตเภทมีลักษณะประหม่อมั่นใจในทางที่ไม่ดี มีการแสดงออกของความคิดที่แสดงถึงการมีพยาธิสภาพ มีความไม่สบายใจ วิตกกังวล ย้ำคิดย้ำทำ ขาดความมั่นใจในตัวเอง มีลักษณะความคิดและอารมณ์ไม่สมวัย อารมณ์ถูกกระตุ้นและเปลี่ยนแปลงได้ง่าย

มีความตื่นตื้นง่าย ระวังสงสัย ไม่ไว้ใจ รู้สึกไวต่อท่าทีของคนอื่นมากเกินไป มีแนวโน้มที่จะมีความไม่เป็นมิตร โกรธ ก้าวร้าว ขัดแย้ง ไม่ลงรอย มีปัญหาเกี่ยวกับบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่าหรือคนที่สัมพันธ์ด้วย นอกจากนี้ยังมีลักษณะเก็บตัวแยกตัวเอง ไม่ชอบสังคม และไม่กล้าแสดงออกทางสังคมมากเท่าคนปกติ

(ค) การส่งเสริมความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของคนทุกวัย และการปฏิบัติเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรของระหว่างบิดามารดากับบุตร เป็นการส่งเสริมให้มีสุขภาพร่างกายและจิตใจสมบูรณ์แข็งแรง สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

6. การพยายามฆ่าตัวตาย สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

(ก) ผู้พยายามกระทำอัตวินิบาตกรรมหรือพยายามฆ่าตัวตาย ส่วนใหญ่เป็นหญิง ใช้วิธีการฆ่าตัวตายด้วยการรับประทานยามากที่สุด ยาที่รับประทานส่วนใหญ่เป็นยากล่อมประสาทและยานอนหลับ

(ข) ผู้พยายามฆ่าตัวตายมักเป็นบุตรคนกลาง มาจากครอบครัวที่มีบุตรหลายคน (ตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป) มีการทะเลาะกันภายในครอบครัวเป็นประจำ

(ค) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพยายามฆ่าตัวตาย ได้แก่ ประวัติการใช้ยาเสพติด ประวัติพยายามฆ่าตัวตายมาก่อนในอดีต ความอบอุ่นของครอบครัวที่ไม่มีในวัยเด็ก การมีปัญหาชีวิตสมรส อุปนิสัยเย็บเฉย เก็บตัว เจ้าอารมณ์ ร่าเริงชอบสนุกและคิดมาก

(ง) กลุ่มเรื่องสุขภาพจิตอื่นๆ

1. ทักษะติดต่อตนเองและสังคมของเด็กวัยรุ่น สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ คือ

(ก) สถานภาพสมรสของบิดามารดา ลักษณะของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดามารดา และการให้คำปรึกษาของบิดามารดา มีผลอย่างยิ่งต่อสุขภาพจิต ทักษะติดต่อตนเอง และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของเด็กวัยรุ่นที่อยู่ในและนอกระบบการศึกษา

(ข) เยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก มีทักษะติดต่อครอบครัวและสังคมสูงกว่าตนเอง

2. การเปรียบเทียบสุขภาพจิตของเยาวชนโรงเรียน สุขภาพจิตของเยาวชนนอกและในโรงเรียนมีความแตกต่างกันทางด้านความคิด การดำรงชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

3. ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางโรงเรียนกับสุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่น พบว่าปัจจัยที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่นมากที่สุดคือ การรับรู้สภาพแวดล้อมในโรงเรียนโดยเฉพาะบรรยากาศแบบประชาธิปไตยในชั้นเรียน รองลงมาคือความรู้สึกแร้นแค้นทางจิตและความรู้สึกแออัด

ผลงานวิจัยต่างประเทศ

โอบันโด⁵¹ (Obondo) ศึกษาเด็กนักเรียนที่มีปัญหาการเรียนในเคนยา พบว่าลักษณะของครอบครัวไม่มั่นคง มีความสัมพันธ์สภาพคลอนแคลน ความยากจน สภาพที่อยู่อาศัยไม่เหมาะสม พ่อแม่มีความคาดหวังในการส่งเสริมการเรียนต่ำ

ฮอรวิทซ์⁵² (Horowitz) ศึกษาการลาออกกลางคันในนักเรียนอาชีวศึกษา 4 แห่ง อิสราเอล โดยสำรวจทัศนคติและความรู้สึกอยากแข่งขัน ผลปรากฏว่า นักเรียนมีแนวโน้มจะออกกลางคันระหว่างศึกษาอยู่แล้วด้วยเหตุผลว่า มีความรู้สึกคุณค่าตนเองต่ำ ไม่มีจุดมุ่งหมาย มีความวิตกกังวลสูง

นอสพิทซ์⁵³ (Noshpitz) ศึกษาวัยรุ่นที่ใช้สารเสพติดและมีพฤติกรรมต่อต้านสังคม พบว่าวัยรุ่นที่ชอบทำลายตนเอง (Self - destructiveness) เกี่ยวข้องกับการมีเอกลักษณ์แห่งตนต่ำ ผลการเรียนไม่ดี รู้สึกไม่สุขสบายโดยไม่รู้สาเหตุอยู่ภายในจิตใจ หาทางแก้ไขโดยวิธีการผิดๆ มีความคิดหรือความพยายามฆ่าตัวตาย ต่ำหนิตนเอง มีสภาพครอบครัวแตกแยก เหล่านี้นำไปสู่ความผิดปกติทางจิตใจ

กิลเบิร์ต⁵⁴ (Gilbert) ศึกษาวัยรุ่นที่ลาออกกลางคันระหว่างศึกษาโดยใช้วิธีจิตบำบัด พบว่าวัยรุ่นมีความซึมเศร้า เคยมีประวัติดื่มสุราหรือการใช้สารเสพติดมาก่อนและมีประวัติผลการเรียนไม่ดี

มิลแมน⁵⁵ (Meilman) ศึกษานักเรียนในวิทยาลัย Dartmouth พบว่า 71.4% ของนักเรียนมีพฤติกรรมแยกตัวจากสังคมในหว่างเทอม นักเรียนที่เหลือมีพฤติกรรมดังกล่าวก่อนที่จะขึ้นเทอม

ใหม่ ทำให้ผลการเรียนตกต่ำ มีปัญหาสุขภาพจิต เมื่อนำนักเรียนเหล่านี้เข้ารับการปรึกษาเพื่อ
แก้ไขปัญหาวุฒิกรรมแยกตัว ปรากฏว่าส่งผลให้ผลการเรียนดีขึ้น